

Intelligen-
tiz quò mo-
ueantur.

Angeli quò
diffiniuntur
loco.

Deus nec
laborat, nec
mouetur.

agere aliquo modo motum: competit omnibus agentibus organicè. omne enim agens organicè agit aliquo modo, ut motum, vel per se, vel per accidens, vel ab intra. Nos ergo in agendo, & laboramus, quia agimus mediante virtute in corpore, & mouemur quia agimus, ut organum superioris agentis. Intelligentiæ vero cum agunt non lassantur, quia non agunt per virtutem in corpore. sunt enim formæ à corpore separatæ: tamen aliquo modo agunt motæ, & aliquo modo non motæ: non enim agunt motæ sicut mouentur corpora, vel ea, quæ sunt perfectiones corporum. mouentur tamen, quia diffiniuntur loco. nam cum sunt in cælo, non sunt in terra: Ideo possunt nunc esse in cælo: nunc in terra. mouentur etiam ab intra secundum appetitum interiorè, quia mouentur propter finem alium à seipsis, Deus autem, cuius virtus non est virtus in corpore: qui non diffinitur loco: qui non agit, ut organum alicuius: in agendo nec laborat, nec mouetur.

Dub. III. Litteralis.

Lib. 2. c. 56.

Vltius autem fortè dubitaret aliquis: quomodo sicut ex sole, vel ex calore eius multa fiunt sine mutatione solis: sic Deus agit sine mutatione eius: videtur enim hoc falsum, quia Sol per motum, quem habet in obliquo circulo: causat generationem, & corruptionem in istis inferioribus, ut declarari habet in fine de Generatione. Dicendum, quod non oportet simile esse simile per omnem modum. In hoc enim est simile, quia sicut Sol, siue cælum mouet aliquo motu, quo motu non mouetur: licet moueat alio motu: sic Deus mouet non motus: nec illo motu, nec alio motu: sed mouet non motus secundum quemcunque motum. cælum enim est primum alterans inalteratum: sed non est primum mouens immobile. mouet enim motu alterationis ista inferiora: quo motu non mouetur ipsum, licet moueatur motu alio, ut motu locali. Deus autem est primum mouens immobile, quia mouet nullo modo motus: propter quod signanter videtur loqui Magister cum ait: Ex calore Solis aliqua fieri contingit, nulla mutatione facta, vel in ipso Sole, vel in calore eius. nam Solem mutari quantum ad calorem, id est quantum ad qualitatem illam actiuam, secundum quam calefacit, quæ non est calor formaliter, sed effectiue: et set solem alterari. & quia Sol alteratur, non alteratus, dicitur mouere non motus: non, quod moueat nullo modo motus, sed quia non mouet hoc modo motus.

Dub. III. Litteralis.

Vltius fortè dubitaret aliquis: quomodo Aristot. posuit duo principia: Materiam, & Formam. videtur enim hoc falsum. nam ipse posuit aliud principium, quam materiam, & formam: quia posuit priuationem, ut patet ex primo Physicorum. Item posuit aliud principium, quam efficiens, quia posuit causam finalem. posuit ergo quinque principia, materiam, formam, priuationem, efficiens, siue operatiuum, & finem.

A

Dub. V. Litteralis.

Lib. 2. Phys.
l. c. 70.

Vltius videtur, quod non posuerit nisi duo principia: nam secundum ipsum efficiens: forma, & finis: incidunt in idem: sola autem materia secundum cum non coincidit cum alijs causis: posuit ergo duo principia: Materiam, & principium aliud: in quo possunt incidere omnes causæ. Dicendum, quod priuatio dimittenda est, quia non est principium per se, sed per accidens: forma, quæ incidit simul cum efficiente est forma exemplaris: non forma, quæ inducitur in materia, quæ est efficientis effectus: efficiens, & forma exemplaris, & finis facient vnum principium primum, nam Deus in hoc triplici genere causæ est causa omnium. Materia autem, & forma facient duo principia intrinseca rei, quæ non incidunt in idem. quia nec materia est forma: nec econuerso. Posuit ergo Philosophus tria principia: Materiam, & Formam tanquam partes rei, & Deum, qui vnus, & idem simplex existens: est efficiens, & finis. quia mouet, ut desideratum, & amatum, & forma exemplaris omnium, & in hoc non peccauit Philosophus, sed quia posuit omnia ista æterna, & de necessitate æterna: peccauit, quia non est nisi vnum, quod est necesse esse, scilicet Deus tantum. patet ergo, quomodo sit intelligenda positio Philosophi.

DIST. I. PARS II.

REDAMVS igitur rerum. Postquam Magister egit de exitu creaturarum à Deo, sicut à principio: hic, ut dicebatur agit de ordine earum in Deum tanquam in vltimum finem.

D

Circa, quod duo facit, quia primo ait, quod bonitas Creatoris est causa finalis creaturarum omnium: cuius bonitatis vult Deus facere participes creaturas suas, quod non necessitate, sed libera voluntate fecit. Secundo ex his quæ dixerat: agit de institutione, & ordine creaturarum, & specialiter de institutione, & ordine rationalis creaturæ: ibi: [Quia non valet.] Circa, quod duo facit, quia primo determinat de rationalis creaturæ institutione. Secundo de eius ordine in finem, vel de eius fine: ibi: [Ideo, si queratur.] Dicit ergo, quod supple, ideo fuit instituta creatura rationalis, quia beatitudinis diuinæ non est particeps, nisi creatura rationalis. ideo fecit creaturam rationalem, quam hoc modo distinxit, ut pars remaneret in sua puritate: non unita corpori, ut natura angelica: pars autem corpori vniretur, ut animæ humanæ. Quomodo autem non est particeps beatitudinis, nisi creatura rationalis, & quomodo Angeli sunt rationales: in quæstionibus litteralibus apparebit: Deinde cum dicit: [Ideo, si queratur,] determinat de ordine in finem,

in finem, siue de fine rationalis creaturæ. Circa quod duo facit, quia primo determinat de huiusmodi ordine in finem: siue de huiusmodi fine generaliter tam hominis, quam Angeli. Secundo determinat hoc de homine specialiter, ibi: [*Et sicut factus est homo.*] Circa primum tria facit: secundum quod triplicem causam finalem assignat, quare facta sit rationalis creatura, ut quare factus sit homo, vel Angelus. Vna est ex parte agentis, ut ideo facta sunt hæc propter bonitatem Dei. Alia est ex parte operis, ut ideo facta sunt hæc, ut Deum laudent, Deo seruiant, Deo fruantur, & in hoc fiat eorum profectus, & utilitas. Tertia est ex parte vtriusque: ut ideo facta sunt hæc propter Dei bonitatem, & eorum utilitatem. hanc autem triplicem causam assignat: licet aliquid de vna tangat in alia. Secunda pars incipit ibi: [*Et si queritur.*] Tertia ibi: [*Cum ergo queritur.*] littera autem patet.

Deinde cum dicit: [*Et sicut factus est homo.*] assignat causam finale rationalis creature, quantum ad hominem specialiter, ut, quare factus sit homo. Circa quod tria facit: secundum quod triplicem huiusmodi causam assignat, nam primo assignat huiusmodi causam: prout homo comparatur ad ipsum vniuersum, & ad ipsum mundum. Secundo prout comparatur ad angelos. Tertio prout comparatur ad suas partes. Secunda ibi: [*De homine quoque.*] Tertia ibi: [*Solet etiam queri.*] In prima ergo parte prout homo comparatur ad vniuersum, siue ad mundum: assignat causam, quare factus sit mundus, ut, scilicet, seruiret homini, & quare factus est homo, ut seruiret ei ad mundo: omnia ergo facta sunt propter utilitatem hominis, & omnia sunt nostra, ut patet in littera. Deinde cum dicit: [*De homine quoque,*] assignat causam quare factus sit homo, ut comparatur ad angelos dicens, quod homo factus est propter reparationem ruine angelicæ: non quod ista sit tota causa, sed quia inter alias causas ruine angelicæ reparatio est nonnulla causa.

Deinde cum dicit: [*Solet etiam queri,*] assignat causam, quare factus sit homo prout comparatur ad suas partes, ut quare factus sit homo ex talibus partibus, ut ex anima vnita corpori. Videtur, quod tria facit, quia primo assignat causam huiusmodi ex Dei voluntate, quia Deus ita voluit. Secundo ex nostra instructione, ut instrueremur, nos posse vniri creatori per gratiam: ex quo tam excellens creatura, ut anima rationalis vnita est corpori per naturam. Tertio, quia in hoc videtur anime rationalis depressio, quod vnita est corpori, & assignat, quare sit huius depressionis recompensatio. Secunda ibi: [*Secundo autem potest dici.*] Tertia ibi: [*Quia ergo pro exemplo.*] Circa quod tria facit. Primo assignat huius depressionis recompensationem, nam hæc recompensatio huius depressionis, quod anima vnita est corpori: erit glorificatio corporis. Secundo refertur distinctio rationalis creaturæ, quia diuisa est in duo: videlicet in angelos, quorum locus est cælum: & in animas rationales con-

A iunctas corporibus, quorum corporum habitatio est in terra. Tertio ex huiusmodi & diuersitate, & distinctione data: dat ordinem tractandi in hoc Secundo libro, quia primo tractabitur de creatura pure spiritali, ut de angelis: postea de creaturis alijs. Secunda ibi: [*Sic ergo conditor.*] Tertia ibi: [*Ex præmissis apparet.*] Littera autem per se patet.

Q V Æ S T. I.

De causa rerum finali.

QUONIAM Magister in præfati lectione, agit præcipue de causa finali rerum, & de creatura rationali: ideo de his duobus dubitabimus. Circa finalem autem causam rerum quæremus quatuor. Primo utrum agentia naturalia agant propter finem. Secundo utrum Deus agat propter finem. Tertio utrum Deus sit finis omnium. Quarto quomodo omnia sunt facta propter hominem, & quomodo est finis omnium.

A R T I C. I.

An agentia naturalia agant propter finem. Conclusio est affirmativa.

Alex. de Alef. part. 2. q. 4. ar. 3. D. Th. lib. 3. contra Gent. c. 1. 2. land. lib. 2. Phyl. q. 13. Tatarctus 2. lib. Phyl. & vide Doct. Philol. cum hæc materia sit Physicis.

DPRIMUM sic proceditur: Videtur, quod agentia naturalia non agant propter finem. Nam illa agentia, in quorum actionibus inveniuntur multa monstra, & multa peccata, non agunt propter finem, sed agentia naturalia sunt huiusmodi, ut patet in generatione animalium, & plantarum: ut nascitur equus, vel bos cum pluribus membris, quam debeat, vel cum paucioribus: ergo, &c.

DPRATEREA, ubi multa contingunt per accidens: illa non videntur agere propter finem, quia hoc est esse per accidens, esse præter finem, & præter intentionem. sed in actionibus agentium naturalium multa sunt per accidens, quia multa sunt ibi casualia: ergo, &c.

PRATEREA, quæ agunt sine deliberatione: non videntur agere propter finem, quia agere propter finem, est apprehendere finem, & secundum finem apprehensum deliberare, quomodo possit illud finem consequi: sed agentia naturalia non deliberant, & sine deliberatione agunt: non videtur ergo, quod agant propter finem.

PRATEREA ubi multa contingunt ex necessitate materiæ:

materiæ: illa non agunt propter finem, quia quæ ex necessitate materiæ contingunt: non fiunt propter finem, sed in naturalibus multa contingunt ex necessitate materiæ: ergo, &c.

Tex. c. 1. 9.

IN CONTRARIUM est, quod habetur in secundo Meta. ubi dicitur, quod nullum agens incipit actionem quamcunque: non intendendo finem, cum ergo agentia naturalia agunt: oportet, quod intendant finem, nam si non intenderet finem, non solum non agerent, sed etiam non inciperent agere.

Tex. c. 12.
Tex. com. 8.

Præterea, ut habetur secundo Physic. Finis est causa omnium aliarum causarum, nam ut dicitur in 2. Meta. Finis est, cuius esse non est propter aliud: sed esse aliorum est propter illud. Si ergo omnia alia, & omnes aliæ causæ sunt propter finem: qui tollit finem, tollit omnem causam.

RESOLUTIO.

Agentia naturalia agunt propter finem, cum sint causæ per se, non per accidens: ut patet, ratione causæ in se, actionis, effectus: & per comparisonem ad alias causas.

RESPONDEO dicendum, quod causa aliqua quantum ad præsens spectat quadrupliciter potest inuestigari. Primo secundum se. Secundo ratione actionis, qua agit. Tertio ratione effectus, quem per huiusmodi actionem producit. Quarto, & ultimo prout comparatur ad causas alias. His autem quatuor vijs inuestigat Philosophus agentia naturalia agere propter finem.

Prima via sumitur ex parte ipsarum causarum secundum se, nam quædam sunt causæ per se: quædam sunt causæ per accidens, illud enim habet causam per se, quod est intentum à causa: illud autem fit per accidens, quod fit præter intentionem causæ, omnis ergo causa per se agit propter finem: quia ex quo hoc est esse causam per se, determinate intendere aliquid: & nihil determinate intendit aliquid, quod non agit propter finem: oportet, quod omnis causa per se agat propter finem. Et ideo dictum est, quod causa per accidens est infinita: quia quod evenit per accidens, evenit præter intentionem, & indeterminate. Si ergo ex ipsis causis volumus videre utrum agentia naturalia agant propter finem: videndum est utrum sint causæ per se, vel utrum sint causæ per accidens solum, constat autem, quod sunt causæ per se: quia ea, quæ fiunt naturaliter, fiunt, ut semper: vel, ut frequenter, si enim agētia naturalia essent solum causæ per accidens: ea, quæ fiunt naturaliter, fierent raro: quod falsum est, cum fiant: vel, ut semper, vel ut frequenter. Hæc est ergo una ratio, quæ tangitur in 2. Physic. contra antiquos naturales Philosophos: tollentes causam finalem ab agentibus naturalibus, probatur enim ibi: quod agentia naturalia agunt propter finem, quia quæ fiunt hoc modo: fiunt, vel ut semper, vel ut frequenter.

Secunda via ad inuestigandum hoc idem sumitur

A ex parte ipsius actionis. nam quod iudicare possumus actionem aliquam esse talem, qualis debet esse, & quæ res sic fiant secundum, quæ debent fieri: hoc est ex parte ipsius finis, imaginabimur quidem: quod sicut sagitta per motum suum tendit in signum talem in finem: sic agens per actionem suam tendit in aliquid, quod intendit tanquam finem: sicut ergo si non esset signum: nullus posset cognoscere, utrum aliquis bene, vel non bene sagittaret: sic si non esset finis: nullus posset cognoscere utrum aliquid agens bene, vel non bene ageret. Dicemus enim, quod finis est regula omnium agibilium, sicut ergo per regulam cognoscitur utrum aliquid sit rectum, vel non rectum: sic per finem scitur utrum aliquid sit recte, vel non recte factum, est enim finis illud, propter quod agitur quicquid agitur. Ex hoc ergo sumitur secunda via Philosophi in 2. Physic. quod natura agat propter finem: quia res naturaliter factæ sic fiunt, & sic aguntur secundum, quod sunt apte nature agi: quod sagitta sic vadit secundum, quæ ire debet: hoc est, quia vadit in signum, quod ergo res naturales sic fiant secundum, quod sunt apte nature fieri: hoc est, quia tendunt in debitum finem. Dicemus ergo, quod non sit quodlibet ex quolibet: sed quodlibet sit sicut aptum natum est fieri: ut ex semine oliuæ sit oliua: & ex semine alio aliud. Virtus ergo, quæ est in semine oliuæ aliquid determinate intendit: quia si non intenderet aliquid determinate: esset indifferens ad agendum: vel non magis ageret unum, quam aliud: eo ergo ipso quod non sit quodlibet ex quolibet: sed quodlibet sit ex determinatis principijs: & secundum, quod est aptum natum fieri, sufficienter ostenditur, quod agentia naturalia intendunt determinatum aliquid, & quæ agant propter determinatum finem.

1. com. 49.

B Tertia via ad hoc idem sumitur ex parte effectuum, qui per talia agētia aguntur: vel per actionem talium agentium: ut patet in quibusdam animalibus: quæ sic ordinate agunt, & sic ordinate faciunt effectus, ut araneæ faciunt telam: & hirundines nidos. Inde est, quod aliqui dubitauerunt, utrum ex aliqua arte operaretur, sed certum est, quod non operantur, nisi ex naturali instinctu, nunquam enim aranea docet filium suum facere telam, nec hirundo nidum: & quia ex naturali instinctu hoc faciunt: cum taliter agere sit propter finem: consequens est, quod hoc agant propter finem: immo non solum in animalibus, ubi forsitan dubitaretur, utrum tales actiones sint a natura: sed etiam in ipsis plantis, & in alijs videmus aliqua esse propter finem, nam non solum araneæ faciunt telam propter aliquem finem, ut propter habendum vitum ex captione muscarum: & hirundines faciunt nidum propter aliquem finem, ut propter salutem filiorum, sed etiam plantæ faciunt aliquid propter finem, ut faciunt folia propter custodiā fructuum. In alijs etiam rebus naturalibus videmus aliqua fieri propter finem, quæ omnia manifesta sunt ex 2. Physicorum.

Possent etiam huic rationi sumptæ ex parte effectuum addi ratio de forma inducta ab agente naturali

Aranearum tela, & hirundinum nidi.

Plantæ faciunt folia propter fructuum custodiam.

Causam finalem anti-qui negauerunt.

1. com. 75. & infra.

turali, nam agens naturale intendit assimilare sibi passum, ergo intendit, sicut possibile est, formam suam, vel perfectionem aliquam, quam habet formaliter, vel virtualiter inducere in materia, omne ergo tale agens agit propter finem, quia agit propter huiusmodi formam, vel perfectionem inducendam.

Quarta ratio ad hoc idem potest sumi comparando causas naturales ad alias causas, ut comparando agens per naturam ad agens per artem, nam ea, quæ sunt per naturam, sic sunt, ac si fierent per artem: ideo dicitur in secundo Physicorum, quod si domus esset eorum, quæ natura sunt, sic utique facta esset, sicut nunc est ab arte. Si ergo nauifactoria esset in ligno, & fieret navis per naturam, vel à natura: sic utique fieret, sicut fit ab arte: consequens ergo est (ex quo actio naturæ sic assimilatur arti, quod tota natura dirigatur ab aliquo agente per artem, & per intellectum; & quia agens per artem, & per intellectum agit intendendo finem) quod ipsa agentia per naturam agant propter finem. Hæ autem quatuor, vel quinque rationes, quas tangit Philosophus in secundo Physicorum contra negantes, naturam agere propter finem: sic possunt reduci, ut dicamus, quod naturam agere propter finem ex duobus inuestigare possumus: videlicet ex modo agendi naturæ, & ex actione, siue ex effectu eius, nam prima ratio sumpta ex eo, quod quæ sunt natura, sunt sicut semper: vel sicut frequenter; & etiā ratio secunda, quod ea, quæ sunt natura, sic sunt, sicut sunt apta nata fieri: & hæc est ratio ultima, quod ea, quæ sunt natura, sic sunt, ac si fierent ab arte: arguunt naturam agere propter finem ex modo agendi eius, ratio autem illa, quod natura agat propter finem (quia agit propter formam) & quod natura agit propter finem, quia animalia aliqua ex instinctu naturæ, & etiā ipsæ plantæ faciunt aliqua propter finem: ostendunt hoc idem ex ipsa actione, & ex effectu naturæ, vel ex ipsa re acta. Dionysius autem in 4. de di. no, omnia agere propter finem, quæcunque sint illa: aliter ostendit; videlicet ex modo agendi, & ex re acta dicens, quod si existētia pulchra, & bonum desiderant: omnia quæcunque faciunt propter hoc, quod videtur bonum, faciunt, q. d. quia omnia existentia desiderant pulchrum, & bonum: ideo omnia quæcunque faciunt, i. omnia agentia faciunt, siue agunt propter id, quod videtur bonum, i. propter finem, qui est de necessitate, vel est quid bonum, vel apparens bonum. Agentia ergo omnia agere propter finem: probat Dio, ex pulchro, & bono, quia omnia appetunt pulchrum, & bonum: ideo omnia agunt propter id, quod appetunt, & per consequens omnia agunt propter finem: Pulchrum ergo potest referri ad modum agendi; siue ad circumstantias debitas: sicut ergo homo dicitur pulcher, quando habet omnia membra debita, ut quia habet nasum sicut habere debet, & oculos, & alia: sic dicitur actio pulchra, quando habet omnes circumstantias debitas, ut quia fit sicut est apta

v. co. 78. 36.

Bonum, & pulchrum appetuntur ab omnibus.

Pulcher q. Pulchra a. Atque

A nata fieri, pulchritudo ergo potest referri ad modum agendi bonum autem ad rem actam, & quia omnia desiderant pulchrum, & bonum: ex modo agendi rerum, & ex rebus actis concludi potest secundum Dio, omnia agentia, siue sint naturalia, siue alia, agere propter finem. Communiter enim loquendo, ut Dio, loquitur, Omne pulchrum est bonum, & omne bonum pulchrum, nam, ut dicitur 4. de di. no. Pulchri causa cuncta sunt, propter quod, ut subditur, idem est bonum pulchrum: quoniam pulchrum, & bonum cuncta desiderant, bonum ergo est idem pulchro per quandam adaptionem, in factione enim rerum pulchritudo potest referri ad modum fiendi; bonitas ad rem factam, vel ad rem existentem, quia in quantum est, bona est.

Bonum, & pulchrum a. idem.

B **R E S P. A D A R G.** Ad primum ergo dicendum, quod argumētum arguit oppositum, non propositum, nam nisi natura ageret propter finem: nullum esset peccatum: nullum esset monstrum, nisi enim aptior esset manus ad operandum cum quinque digitis, quam cum pluribus, vel cum paucioribus: non esset peccatum in actione naturæ: si faceret manum cum sex digitis, vel si faceret eam cum tribus digitis, quia ergo in actione naturæ est peccatum cum deuiat a fine: consequens est naturam agere propter finem. Possemus & aliter respondere dicentes: quia si propter hoc, quod in actionibus naturæ accideret peccatum; vellemus negare naturam agere, propter finem, diceremus, quod & actio artis esset præter finem, nam & in his, quæ sunt ab arte, accidunt multa peccata, ut cripit non recte Grammaticus, & potant non recte Medicus. Dicemus ergo, quod ars agit propter finem: tamen, quia aliqui artifices deficiunt ab arte; ideo est peccatum in actionibus artis, sic & in proposito: natura agit propter finem, tamen propter corruptionem alicuius principij in rebus naturalibus, vel propter defectum proportionis agentis ad patiens; contingunt peccata, multa in natura.

Peccatū naturæ unde & vide Aristot. lib. 2. Eth. t. c. 82 & sup. hoc Sæff. & alios expofitores.

C Ad secundum dicendum, quod non solum in his, quæ sunt à natura, sed etiam in his, quæ sunt ab arte, accidunt multa præter intentionem artis, & præter intentionem artificis, sed ex hoc non arguitur propositum, sed oppositum, nam non accideret aliquid per accidens, & præter intentionem agentis, nisi agens aliquid per se intenderet, sicut ergo nihil esset violentum, nisi esset aliquid naturale, ut non esset lapidi violentum ferri sursum: nisi esset ei naturale ferri deorsum: ita non esset per accidens, & præter intentionem agentis, nisi aliquid esset per se ab agente intentum. Si enim agens non intenderet aliquid determinatum, vel si nihil intenderet, nihil ageret: & si nihil ageret in actione sua, nihil per accidens accideret.

Peccatū artis unde. 2. Phys. text. 82.

4. Phys. t. c. 67. & c. 1. cœli t. c. 18.

Ad tertium dicendum, quod etiam multæ artes agunt sine deliberatione: addiscit enim homo citharizare, sed postquam bene scit artem: & ubi incipit tangere unam cordam: non deliberat quam aliam cordam tangere debeat, sed

Artes quædam non deliberant.

sed ex assuefactione, quam habet ad citharizandum: dato, quod cogitet alia, & nihil cogitet de citharizatione: poterit bene citharizare: sic etiam futores, & textores: non oportet, quod in texendo, & suendo deliberent: non ergo oportet, quod si natura agit sine deliberatione, quod agat præter finem. Vel possumus dicere, quod quæcunque agunt propter finem, agunt, vel quia tendunt, & diriguntur in finem per cognitionem, quæ est in ipsis: vel per cognitionem, quæ est in alio: naturalia autem tendunt in finem, & agunt propter finem: non per cognitionem, quæ est in ipsis, sed per cognitionem, quæ est in alio, ut quia diriguntur in finem à Deo, vel ab intelligentia agente per cognitionem, & intellectum. agit autem natura propter finem, secundum, quod à Deo per intellectum in finem diriguntur: sicut tendit sagitta in signum, prout à sagittante diriguntur.

Ad quartum dicendum, quod etiam in arte contingunt aliqua ex necessitate materiæ, ut si materia sagittæ sit nodosa, contingerent aliqua ex materia: sic etiam, quia materia generabilius est subiecta contrarietati: corruptio in generalibus contingit ex necessitate materiæ, sed ex hoc non concluditur, quod natura non agat intendendo finem, sed solum habetur, quod aliqua accidant in istis inferioribus ex necessitate materiæ præter intentionem finis.

ARTIC. II.

An agere propter finem competat ipsi Deo. Conclusio est affirmativa.

Alex. de Ales parte. 2. q. 4. D. Thom. 1. p. q. 44. art. 5. Et sentent. d. 1. parte. 2. q. 1. Durandus d. 1. q. 6.

SECUNDO quæritur: utrum agere propter finem competat ipsi Deo. Et videtur, quod non. quia, ut dicitur in 3. Meta. In Mathematicis non est finis, neque bonum: videtur ergo velle Philosophus, quod in rebus immobilibus, vel in his, quæ non sunt per motum, non sit finis. Sed Deus producit res sine præcedenti motu: non videtur ergo, quod Deo cōpetat agere propter finem.

Præterea: videtur se habere finis ad agēs, sicut forma ad materiam: videtur enim agēs in finem tendere tanquam in aliquam perfectionem, quæ desiderat: sicut materia in formam. Sed Deo non competit, ut per aliquid perficiatur: ergo non competit ei agere propter finem.

Præterea: ex quo agens agit propter finem: aliquid accrescit agenti per actionem suam, per quam finem consequitur, sed Deus bonorum nostrorum non eget: nihil ergo accrescit Deo propter creationem rerum: Deus autem non

creavit res propter aliquem finem, quem vellet inde consequi, & per consequens non competit ei agere propter finem.

Præterea, ut dicitur in Politicis, Finis appetitur in infinitum: tantum est ergo desiderium finis, quod agēs propter finem statim agit, ne impediatur: si ergo Deus ageret propter finem: statim egisset: fecisset ergo mundum quam citius potuisset, quod patet esse falsum.

Præterea actio Dei est ipse Deus, sed Deus est finis omnium rerum, & eius non est alius finis: ergo actio sua erit finis omnium rerum, & eius non erit alius finis: non ergo agit propter aliquem finem.

IN CONTRARIUM est, quia, ut dicit Damasc. libro 1. cap. 8. Creatio est opus Dei voluntate existens. Sed primum movens voluntatem est finis. finis ergo est primum volitum: nisi enim voluntas vellet finem: non moveretur in finem. & quia primum est causa omnium aliorum: finis erit causa volendi alia. Arguatur ergo sic: Quæcunque voluntas causat, illa vult: sed quæcunque vult, vult propter finem: ergo quæcunque causat, vel agit, hoc facit propter finem. ex quo ergo Deus agit volendo, oportet, quod agat propter finem.

RESOLUTIO.

Deus agit propter finem, quia primum Agens, & Agens per intellectum: & ut Agens amatum, & desideratum, ut patet ex naturis rerum.

RESPONDEO dicendum, quod quadruplici via inuestigare possumus, quod Deus agit propter finem. Prima via sumitur ex ipsis naturis rerum. Secunda ex eo, quod Deus est primum agens. Tertia ex eo, quod est agens per intellectum. Quarta ex eo, quod movet, & agit sicut desideratum, & amatum.

Prima via sic patet: videmus enim res naturales directe in finem tendere, ut patuit ex rationibus supradictis. Si ergo natura agit propter finem: cum Deus dirigat naturam totam: consequens est, quod & Deus agat propter finem. Si enim sagitta tendit in signum, quia non tendit in signum nisi impulsa à sagittante: si motus sagittæ est in signum: consequens est, quod impulsio sagittantis sit in signum. si ergo naturæ rerum tendunt in finem: actio Dei, qua producuntur sunt rerum naturæ, & qua diriguntur in finem: oportet, quod sit propter finem, & in finem. dicemus. n. quod finis est id, quod agens intendit. Si ergo ex ipsis naturis rerum volumus videre, quomodo Deus agit propter finem: videamus quomodo natura intendit finem. quia non intendit natura finem, nisi inquantum movetur ab intendente, & cognoscente, ut dicebatur, quod sagitta intendit ire in signum, quia impellitur ab intendente, & cognoscete signum. si ergo non intendit natura, nisi quia ab intendente diriguntur: intendere finem, & agere

Aegid. super ij. Sent. K propter

Lib. 1. Pol. cap. 4. Finis appetitur in infinitum.

Finis est primum movens voluntatem.

12. Meta. c. 18.

Tex c. 3. Vide pro hac propositione Tab. 2im & Thomæ in sol. contrad. 1. c. 31. post. 1.

Phil. 13.

12. Met. cō. 18.

Com. 11.

*Auer. 12.
Met. 65. 15.

Sap. 7.

Lib. 2. Met.
c. 1.Dicere Dei
est facere.

2. Met. c. 9

propter finem: magis competit ei, à quo natura dirigitur, i. intelligentijs, & principaliter Deo, quā ipsi naturæ, quæ à Deo dirigitur. Ideo dicit Commentator super 1. 2. Metaph. quod res habent mensuras proprias in actionibus suis, & ista mēsurā prouenit ab arte diuina intellectuāli, quæ est similis arti principali: sub qua fiunt artes plures. Et subdit, quod secundum hoc est intelligendum, quod natura facit aliquid perfectè, & ordinatè, quāuis natura non intendat nisi rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus, quæ dicuntur intelligentiæ. quod ergo natura intendat finem, vel quod in finem tendat, habet ab intelligentijs, & à motoribus orbium. Intelligentiæ autem mouentes orbem sunt quasi artes secundariæ sub arte principali, quæ est ipsius Dei: quod ergo natura intendat, & tendat in finem: totum prouenit ab arte diuina. Deo ergo potissimè competit ordinare res in finem, & agere propter finem.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex eo, quod Deus est agens primum. nam agenti primo tantum motori primo attribuitur omnis motus: motus ergo rerum in finem ipsi Deo est attribuendus: tantum motori primo, & agenti primo. Sic enim imaginabimur, quod Deus imprimendo rebus naturas proprias dat rebus, quod per huiusmodi naturas tendant in proprios fines. Inde est, quod Dei sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sapientia enim Dei imprimendo naturas rebus, attingit à fine ad finem, quia attingit ad omnem finem. cum enim res naturales per naturam suam habeant, quod inclinentur in finem: ille potissimè attingit ad hunc finem, qui rebus talem naturam dedit. Istud autem attingere dicitur esse forte, & suauiter: forte quidem est, quia forte, & vehemens est, quod competit rei ex inclinatione naturæ: ita est suauiter, & sine violentia, quod competit rei secundum inclinationem naturalem. potissimè ergo Deus agit propter finem, quia ad ipsum potissimè spectat tantum ad primum agentem totam naturam in finem dirigere. Posset autem, & hæc ratio aliter deduci. nam, ut dicitur in Metaphys. Nihil incipit actionem agere quācumque non intendendo finem. Si ergo per se est, quod agens intendat finem: quanto magis agens agit, & quanto principalius agit, tanto magis intendit finem. & quia causa primaria plus est influens in suum causatum, & plus agit, quā causa secundaria: consequens est, quod primum in quolibet genere sicut plus agit: sic plus intendat finem, & principalius.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex eo, quod Deus est agens per intellectum. suum enim dicere est suum facere: dixit enim Deus: Fiat, & factum est. Sic etiam secundum Augustinum. Deus dixit non corporaliter, sed intellectualiter, quia verbum genuit, in quo erat, ut fieret. Sed omne agens per intellectum intendit finem, ut dicitur in Metaphys. Si ergo Deus est agens per intellectum, quia dicendo suum verbum intellectuāle: per illud verbum fit quicquid dicit, ut fiat, ut vult Augustinus.

A nus in 12. Confess. consequens est, quod Deus agat propter finem. imaginabimur enim, quod omne agens per intellectum agit per voluntatem. Nam intellectus non fit practicus nisi per extensionem, ut se extendit ad voluntatē. ratio enim, quæ est in intellectu, siue species, vel idea ibi existens, non est factiua operis, nisi prout per voluntatem est ordinata ad opus: ideo vult Commentator in 6. Metaphysicæ, quod in diffinitione artificialium ponatur voluntas, & Philosophus in eodem sexto vult, quod artificiatum, & volitum sunt idem, & in eodem sexto habetur, quod principium artis, idest rei artificiatæ, est in artifice, & est voluntas. quicquid ergo fit per artē, & per intellectum, illud est volitum: cum ergo finis sit primum volitum: agens per intellectum, quia agit volens: consequens est, quod primo velit finem, & quod agat propter finem.

B Quarta via ad hoc idem sumitur ex eo, quod Deus mouet sicut desideratum, & amatum: ex quo consequens est, quod moueat sicut desiderans, & amans: accipiendo desiderare largè, prout ipsum amare est quoddam desiderare. In intelligibilibus enim non est dubium, quin illud, quod mouet sicut intelligibile, sit intelligens: unde, & Plato supra intelligentias posuit intelligibilia. cum enim distinxit quadruplicem gradum rerum in infimo gradu posuit corpora: supra corpora animas: supra animas intelligentias: supra intelligentias intelligibilia, idest ideas, quæ erant quidditates rerum separatæ per se intelligibiles: nam ad hoc, quod aliquid intelligat, sufficit, quod sit in potentia in genere intelligibilium, & postea possit perfici per aliquid: quo informatum, & perfectum intelligat: ut intellectus noster est potentia in genere intelligibilium, informatum autem specie intelligit: sic intellectus angelicus, licet non sit potentia pura in genere intelligibilium (sicut intellectus noster) non tamen est actus purus: propter quod potest informari specie, & informatum intelligit. Actio ergo intelligendi magis egreditur ab eo, quod informat intellectum, quā ab intellectu. quia actio magis egreditur à forma, quā à materia: & magis ab eo, quod habet rationem actus, quā ab eo, quod habet rationem potentie. Si ergo ipsa species intelligibilis, quæ est ratio intelligendi, esset separata, & per se existens: de necessitate intelligeret. plus est ergo esse intelligibile, quā esse intelligens. sic prout ad propositum spectat: plus est esse amabile, quā esse amans, & maximè de amabili separato. nam esse tale amabile oportet, quod sit amans: sicut omne intelligibile separatū (dum tamē habeat per se esse) oportet, quod sit intelligens. Deus ergo, quia mouet, ut desideratum, & amatum: mouet etiam, ut desiderans, & ut amans: omne autem tale mouet propter finem, quia finis est quid primum amatum, & primum volitum: necesse est ergo dicere Deum agere propter finem.

C **D** Propter argumenta tamen sciendum, quod in 2. Physic. describitur duplex finis: forma, & usus. Ipsa

Yom. 1.

Intellectus
quod fiat pra
dictus.

Comm. 2.

T. c. 1.

Gradus re-
rum apud
Platonem.Intelligibi-
le supra in-
telligētiā.Actio intel-
ligendi vn-
dIntelligibi-
le plus, quā
intelligētiT. c. 2.
Et j. Eth. j.

Finis du-
plex. ex
i. Eth. j.

Ipsa enim ædificatio domus ordinatur ad du-
plicem finem: ad formam domus, & ad vsum e-
ius. nam ad hoc ædificatur domus, vt construa-
tur, & perficiatur. Ipsa ergo forma domus, vt ip-
sa constructio domus est finis ædificationis. Rur-
sus ad hoc construitur domus, vt habeatur vsum
domus, & vt inhabitetur domus. Vsum ergo est
principalior finis, quam forma. In artificialibus
ergo fieri ordinatur ad formam: forma autem ad
vsum. Secundum ergo hunc duplicem finem,
formam. s. & vsum: ortum habuit illa commu-
nis distinctio, quod est finis operis, & finis ope-
rantis, & q. finis operis ordinatur ad finem ope-
rantis, & quod finis operis est perfectio operis: fi-
nis autem operantis perfectio operantis. Nā for-
ma est finis operis, & perfectio operis. Sed ex vso
accipitur vtilitas, vel perfectio operantis, vel e-
ius, qui negociatur circa domum. operans enim
ducit opus ad finem, & ad complementum, quod
est finis operis, quod faciendo intendit aliquam
perfectiorem, & aliquod complementum in se
ipso, quod est finis operantis. Intendit enim ope-
rans vt ipso operato propter seipsum. i. propter
aliquid, quod habet: vel, quod intendit habere
in seipso: & quia omnia comparantur ad Deum
sicut artificialia ad artificem; ideo possumus in
actionibus diuinis sicut in actionibus aliorum ar-
tificum distinguere finem operis, & finem operā-
tis. Nam finis operis diuini est perfectio operis:
finis operantis est perfectio operantis, dissen-
ter in Deo, & in alijs artificibus. Nam in ædifica-
tore perfectio operantis est, quam intendit acqui-
rere ex opere, vel ex vso operis: ideo dicebamus
in talib⁹, quod forma erat perfectio operis: vsum
autem perfectio operantis, vt ædicator ad ali-
quem vsum ædificat domum, vel ad vñdendum,
vel ad inhabitandum, vel ad aliquem aliū vsum,
vnde emolumentum accipiat. sed finis Dei ope-
rantis est perfectio, & bonitas: non quam inten-
dat acquirere ex opere, sed est ipsa bonitas sua,
quam intendit communicare operi. Deus ergo
agit propter finem operis, quia opera sua in-
tendit ducere ad finem, & ad complementum:
& agit propter finem operantis, quia agit pro-
pter seipsum. i. propter bonitatem suam, quam
intendit communicare alijs: & quia finis operis,
vt tactum est, ordinatur ad finem operantis: om-
nia Deus agit propter seipsum, & propter boni-
tatem suam. Ideo dicitur Prouerb. 16. Quod vni-
uersa ppter semetipsum operatus est dominus.
In ipsis enim operibus diuinis vnum ordinatur
ad aliud, vt res ordinatur ad suum complemen-
tum, & ad suam perfectionem, & in hoc attendit
finis operis, & omnia hæc ordinant ad Deū,
& ad bonitatem diuinam, & in hoc attenditur
finis operantis: & hoc modo Deus operatur om-
nia: non propter alium finem, sed propter seip-
sum, & propter bonitatem suam. Hoc est ergo,
quod Magister dicit in littera, & sumptum est
ab Augusti. in de doctrina christiana. Quod
creatura facta est ad creatoris bonitatem, & ad
creaturæ vtilitatem; ergo propter Creatoris bo-

Bonitas, &
gloria diui-
na est finis
operantis, v-
tilitas autē
motus est fi-
nis operis.

Mundus
autē a Deo
creatus. ex
Aug. 10. 3.

A nitatem tanquam propter finem operantis, &
propter creaturæ vtilitatem, & perfectionem tā-
quam propter finem operis vniuersa operatus
est Dominus. Rationes ergo prius factæ, quod
Deus operatur propter finem, aliquæ conclude-
bant, quod operatur propter finem operis, vt ra-
tio prima sumpta ex eo, quod dirigit naturam
totam: Et ratio secunda est eo, quod est primum
mouens, cui attribuitur omnis motus. Aliquæ
autem concludebant, quod Deus operatur non
solum propter finem operis, sed etiam propter
finem operantis, vt ratio tertia, quia Deus agit
per intellectū: Et ratio quarta, quia Deus agit,
vt amans, & volens. Hæ autem duæ rationes ex
vna radice procedunt. Nam agens per intelle-
ctum, agit etiam, vt amās, & volens. sic ergo ima-
ginabimur, Deum produxisse res. Nam Deus a-
mans bonitatem suam: vult illam communica-
re, & dilatare, & in alias res fluere: propter boni-
tatem suam ergo res produxit, quam amans, &
diligens, voluit ea creaturas participes facere:
Hoc est ergo, quod dicit Dionysius 4. de di. no.
quod amor in bono. i. in Deo secundum excessū
præexistens: non dimisit ipsum sine germine in
seipso manere: mouit autem ipsum ad operan-
dum: excessus ergo amoris, quem habet Deus
ad bonitatem suam: mouit Deum, vt eam diffun-
deret, & creaturis communicaret.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicen-
dum, quod in Mathematicis non est finis, ne-
que bonum. Quia ibi non arguimus per cau-
sam finalem: nunquam enim sic arguitur in
Mathematicis, quod triangulus habet tres, &
non plures. quia melius sit ipsum habere tres,
quam plures: sed in actionibus diuinis, & in
actionibus naturalibus conueniens est talis ar-
gutio. Ad formam ergo arguendi, quod in re-
bus immobilibus, & in his, quæ non sunt p mo-
tum: non est finis, neque bonum: verum est, ac-
quisitum per motum, quia sicut est agens, quod
agit per motum, vt agens naturale, & agens, qd
potest agere sine motu, vt Deus: sic potest esse bo-
num acquisitum per motum, & sine motu.

Mathemati-
ca quomo-
do non ha-
bēt finem
& neque bo-
num.

Idem dicit
1. de Gen.
9. 14.

Ad secundum dicendum, quod agens, quod
agit propter bonū, qd intēdit acquirere: est agēs
imperfectum, & indiget perfectione, sed agens,
quod agit solum propter bonum, quod intendit
communicare: non quod possit aliquod bonum
ulterius acquirere, est agens perfectum non indi-
gens alia perfectione, sed est ipsa perfectio, vnde,
& cōmuniter dicitur, quod si accipiat desiderii
proprie, est rei non habitæ: amor autem po-
test esse rei habitæ, ideo dicitur, quod alia agen-
tia agunt propter desiderium boni, & propter
desiderium finis. Sed Deus agit propter amorē
finis, & propter amorem boni, quod habet, &
quod vult alijs communicare: accipiendo tamē
large desiderium, potest accipi pro ipso amore.

Ad tertium patet solutio per iam dicta. nam
agenti propter finem acquirendum aliquid ac-
crescit propter adeptiōem finis, sed agenti pro-
pter finem. i. propter bonum communicandum,

Aegid. super ij. Sent. K 2 cuius-

cuiusmodi est Deus: nihil ulterius accrescit per opera sua, sed operibus suis communicatur bonitas.

Ad quartum etiam patet solutio per iam dicta. nam alijs agentibus acquirentibus bonitatem ex operibus non est indifferens agere, vel non agere: ideo statim agunt, nisi impediuntur: sed Deo indifferens est agere, vel non agere. quia nihil ei acquiritur ex productione rerum. Inde est, quod August. super Gen. ad litteram exponens illud verbum: Spiritus domini ferebatur super aquas: ait, quod spiritus domini intelligitur superferri: ne faciendo opera sua putaretur Deus amare per indigentiam necessitatem potius, quam per abundantiam beneficentiae. Abundantia ergo beneficentiae, qua vult Deus benefacere suis creaturis, non necessitas indigentiae fecit Deum producere creaturas: propter quod solus ipse est verè liberalis. quia agit, & producit creaturas suas: non ut inde bonum recipiat, sed, ut eis bonitatem, quam habet, in fluat.

Ad quintum dicendum, quod licet actio Dei sit ipse Deus, & sit idem, quod bonitas eius: differunt tamen in modo significandi, vel huiusmodi nomina licet eandem rem dicant: non sunt tamen sumpta secundum eandem habitudinem. propter quod aliquid concedimus de uno, quod non concedimus de alio. Dicimus enim, quod bonitas Dei est obiectum actionis suae. Deus ergo volens bonitatem suam tanquam principale obiectum, producit creaturas propter huiusmodi bonitatem, quam vult eis communicare. Ad formam ergo arguendi dicendum, quod actio Dei, quae est ipse Deus, non habet alium finem realiter à seipso; non est tamen inconueniens, quod nos intelligamus Deum per actionem suam tendere in bonitatem suam, tanquam in principale obiectum, quam vult, & amat in infinitum: quo amore amatur finis.

A R T I C. III.

An Deus sit omnium finis. Conclusio est affirmativa.

Alex. de Alef parte. 2. q. 4. art. 1. D. Th. 1. p. q. 44. art. 4. Item 2. sent. d. 1. q. 2. Item q. 102. art. 2. & lib. 3. contra Gent. c. 17. & 18. Ric. d. 1. q. 5. princ. art. 1. Gabr. Biel. d. 1. q. 5. Voril. q. 1.

ER T I O quæritur: utrum Deus sit finis omnium. Et videtur, quod non. quia nihil naturaliter mouetur ad aliquem finem, quem sit impossibile consequi. quia tunc esset naturale desiderium otiosum. Sed impossibile est creaturas posse consequi diuinam bonitatem: cum sit infinita: impossibile est ergo huiusmodi bonitatem esse finem.

A Præterea: res producuntur ab agente quanto propinquius possunt fini: & quanto aliquid est melius, & diuturnius: tanto magis accedit ad diuinam bonitatem. Deus ergo fecit res quanto meliores, & quanto citius potuit, quod patet esse falsum.

Præterea: oportet finem rerum accipere secundum naturas earum. quia vnaquæque res naturaliter tendit naturaliter in finem secundum naturam suam, sed non omnium rerum est vna natura: ergo non omnium erit vnus finis.

Præterea: bonitas Dei est ipsa beatitudo eius. sed non omnes res possunt esse participes beatitudinis: ergo &c.

B I N C O N T R A R I U M est: quia secundum Comment. in 2. Metap. bonum, & finis idem, quod ergo est bonum omnium rerum: erit finis omnium rerum, sed videtur 8. de Trini. omnia sunt bona participatione diuinæ bonitatis. Et ibidem dicitur, quod Deus est non alio bono bonum, sed omnis boni bonum. Si ergo ipse est bonum omnium: consequens est, quod sit finis omnium. Et in 10. Met. vult Commen. quod Deus non solum sit principium tanquam motor rerum, sed tanquam forma, & finis. Est ergo Deus in triplici genere causæ respectu rerum. quia est omnium efficiens, omnium forma exemplaris, & omnium finis.

Com. 8.

c. 4. Tom. 5.

Com. 7. & 12. Meta. c. 5. 6. 36. 18. 41. 44.

R E S O L V T I O.

Deus est omnium finis, ratione vertibilitatis creaturæ, gubernationis rerum, motus, & ordinationis.

RE S P O N D E O dicendum, quod Dama. in primo libro suo c. 3. probat quadruplici via, quod creaturas possumus inuestigare Deum esse: quæ quadruplex via sufficiens est ad inuestigandum non solum Deum esse, sed omnium finem esse.

Prima via eius sumitur ex vertibilitate creature, nam cum omnia creata sint vertibilia quia quod à versione incipit: versioni subiectum est, ut ibidem dicitur, & quia omne creabile, & omne vertibile præsupponit aliquid increabile, & aliquid inuertibile: ipsa vertibilitas rerum docet nos, esse aliquid omnino inuertibile: cuiusmodi est Deus. nam illa vertibilia sunt de se tendentia in non esse, quæ de se non habent esse: oportet ergo talia ab alio habere esse: quæretur etiā de illo alio: utrum ab alio habeat esse: non est autem in per se causis abire in infinitum: Sed deuenire ad aliquid, quod non habet ab alio esse dependens: hoc autem dicemus esse Deum. Ad propositum: sicut omne vertibile præsupponit aliud inuertibile: à quo est causatum, & productum effectiuè: sic omne vertibile tendit in aliud inuertibile, in quod ordinatur finaliter. nam sicut ens in potentia est ab ente in actu effectiuè: sic ens imperfectum ordinatur ad ens perfectum finaliter. & quia entia vertibilia, cuiusmodi sunt entia creata, sunt in potentia, & sunt imperfecta: ens autem inuertibile est ens in actu, & perfectum: vertibilia igitur sunt

D

sunt entia in potentia habentia potentialitatem admixta: ostendunt aliquid inuertibile esse actu absolutum ab omni potentia: à quo sunt effectiue: ista eadem entia vertibilia: prout sunt defectiua: demonstrant aliud esse inuertibile omnino perfectum sine omni defectu, ad quod ordinantur finaliter. omnis ergo creatura ratione sue vertibilitatis, vnde habet potentialitatem, & imperfectionem, clamat Deum esse illum, à quo processit effectiue, & in quem ordinatur finaliter.

Secunda via Dam. ad probandum Deum esse, sumitur ex conseruatione, & gubernatione rerū. vnde ait, quod ipsa creationis permanentia, & conseruatio, & gubernatio, docet nos, quoniā est Deus: qui hanc vniuersitatem consistere facit, & continet, & conseruat, cum enim tanta sit diuersitas in rebus; oportet esse aliquod vnum, quod huiusmodi diuersitatem conseruet, & continet. Dicitur ergo Deum esse causam effectiua rerū ex ipso ordine rerū, vt quia res vniuersi cū sint sic diuersę: non ordinarentur ad constitutionem vnus principatus, nisi esset vnus princeps ordinans ipsas. Si ergo ex bono ordinis arguitur vnus princeps, qui sit causa efficiens rerum: consequens est, quod ex ipso bono ordinis arguatur ille idem princeps, qui sit finis omnium rerum, nam, vt probatur in 12. Metaphys. bonum ordinis partium exercitus ordinatur ad bonum ducis tanquā ad finem: sic bonum ordinis partiū vniuersi ordinatur ad bonum diuinum, seu ad Deū, qui est Princeps huius totius principatus, tanquā ad finem.

Tertia via Dam. probans esse Deum, sumitur ex ipso motu, nam cum non sit abire in infinitum in motu: si omne, quod mouetur ab alio mouetur; oportet deuenire ad aliquid, quod moueat omnino immobiliter, non ab alio motum. hoc autem dicemus esse Deum. Hæc ergo via non solum probat Deum esse, sed ostēdit ipsum esse finem omnium. nam mouere immobiliter est mouere sicut desideratum: sicut pomum mouet amantem. pomum enim, vt amantem moueat, non oportet, quod in aliquo moueatur. mouere ergo omnino immobiliter, est mouere sicut desideratum, & amatum, & est mouere in ratione finis. omnia ergo entia creata tendunt in Deum tanquā in finem, quia amant omnia, & desiderant participare aliquid de huiusmodi bonitate. Inde est ergo, quod Dam. ait: Quid est, quod hoc mouet, & agit quiescibiliter sine motu? q. d. quod modo quiescibili, & sine motu hæc omnia creata mouet, & agit ipse Deus. cū ergo Deus moueat immobiliter: mouet in ratione finis.

Quarta via Dam. ad hoc idem est, quod ordinate res nō pōt attribui casui, vel fortunæ, quia quod est tale est præter ordinem, & præter intentionem. oportet ergo, quod aliquid sit, quod omnibus rebus provideat: huiusmodi autē nō est nisi Deus. Si ergo ordo totius vniuersi non est attribuendus casui: non est dicendū, q̄ huiusmodi ordo sit præter finem, tendit ergo totus huiusmodi

A ordo in aliquem finem. oportet ergo, q̄ illud, in qd tendit totus huiusmodi ordo, sit supra huiusmodi ordinē: nam sicut verbum Dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, vt probat Aug. super Ioannem: Sic illud, in quod ordinantur omnia: oportet non contineri, nec subiacere sub huiusmodi ordine. Huiusmodi autem non est nisi Deus: erit ergo Deus illud, in quod ordinantur omnia, & per consequens erit finis omnium.

Propter argumenta tamen sciendū, q̄ vt cōi-ter ponitur: sicut duplex est agens: quoddā proportionatum, & vniuocū, quod inducit formam suā in materia: sicut ignis generat ignē, & equus equum. Quoddam vero est excellens agens non proportionatum passo, & tale agens non inducit formam suam in materia, vt Sol non generat Solem: aliquid tñ trāsit in passum virtute Solis, qd est participatio aliqua virtutis eius. omne enim agens aliquo modo assimilāt sibi passum. Sed huiusmodi assimilatio non semper est fm identitatē formæ, vt nō solum generatur equus ab equo, cū quo conuenit in forma, & in specie: sed etiam generatur mulus ab asino: cum quo nō conuenit in forma, & in specie, vt declarari habet in 7. Metaph. quanto enim agens magis excellit passum: tanto minus conuenit in forma cum ipso, & tanto magis exilis, & debilior est assimilatio vnus ad alterum. Et sicut est differentia in agentibus: sic est, & in finibus. nam aliquando finis est proportionatus ei, quod in finem tendit, & talis finis potest acquiri secundum suum esse, & vt perfectio alterius: sicut si sanitas sit proportionata corpori: corpus tendens in sanitatem tanquā in finem, poterit acquirere sanitatem secundum id, quod est, tanquā suam perfectionem. Sed, quia finis est nimis excellens, & improporcionatus: nō oportet, q̄ acquiratur huiusmodi finis fm se, sed sufficit, q̄ acquiratur aliqua similitudo eius: sic est diuina bonitas, quæ est ita excellens, quod non pōt acquiri ipsa fm se ab aliqua re creata, vt sit eius formalis perfectio, sed acquiritur aliqua similitudo illius bonitatis. Dicemus ergo, quod summē habere diuinam bonitatem est ipsam habere secundum se quantum ad esse: sed habere ipsam secundū similitudinē, & participatiue: est ipsam habere non secūdū se quantū ad esse, sed solū fm aliquā participationē. Primo modo Deus habet bonitatē diuinā fm esse, q̄a est ipsa huiusmodi bonitas. Secūdo mō habet, vel h̄e p̄nt bonitatē diuinā creaturæ rōnales. nō em̄ tales creaturæ possunt h̄e huiusmodi bonitatē fm esse, vt q̄ possint esse ipsa diuina bonitas, sed possunt habere eam in ratione obiecti, quia cū beatę erunt, videbunt ipsam per seipsam sine omni medio. Creaturæ autem aliæ, nec sunt ipsa diuina bonitas, nec habent operationem tēdentē in ipsam diuinam bonitatem, sed solum accedunt ad eam secundum aliquam assimilationem.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendū, quod, vt patet ex solutione principali, omnes res tendunt in Deum tanquā in finem: non quod acquirant ipsam diuinam bonitatem, tanquā

Aegid. super ij. Sent. K 3 perfe-

Tom 2.

Agens duplex.

T. c. 31. & 12. Met. 13. 15.

Finis duplex.

T. c. 32.

Exemplum de pomo mouente puerum.

perfectiorem, & formam inhaerentem, sed quia **A** acquirunt aliquam similitudinem eius.

Ad secundum dicendum, quod bonitas Dei est causa rerum: secundum quod Deus vult bonitatem suam communicare rebus: propter quod oportet, quod res sic tendant in Dei bonitatem tanquam in finem: secundum quod Deus vult eis suam communicare bonitatem: ideo talia produxit, qualia voluit, & quando voluit.

Ad tertium dicendum, quod licet res habeant naturas proprias: omnes tamen huiusmodi naturae sunt quaedam expressiones, & quaedam vestigia naturae diuinæ. propter huiusmodi ergo naturas alias, & alias: poterunt res habere alium, & alium finem immediatum, & proximū, & naturis earum proportionatum: finem tamen ultimum habebunt vnum sicut omnia exprimunt, & imitantur naturam vnam.

Ad quartum dicendum, quod diuina bonitas est finis omnium: non sub ratione, qua est beatitudo, sed sub ratione, qua omnia aliquo modo participant huiusmodi bonitatem. nam beatitudo, ut declarari habet in 1. Ethic. Est operatio animae secundum virtutem perfectam. creaturae ergo illae, quae possunt habere operationem tendentem immediate in Dei bonitatem: possunt esse beatae, & possunt tendere in Dei bonitatem, tanquam in eorum finalem beatitudinem. sed creaturae irrationalis, vel insensibiles, non valentes esse participes diuinæ visionis: tendunt in bonitatem Dei, tanquam in finem, participando aliquid de huiusmodi bonitate.

A R T I C. III.

An omnia sint facta propter hominem. Conclusio est affirmatiua. & non simpliciter.

Alex. de Ales p. 2. q. 17. art. 3. Ric. d. 1. q. 5. princ. art. 3. D. Th. 2. sentent. d. 1. p. 2. q. 3.

VARTO quaeritur: utrum omnia sint facta propter hominem. Et videtur, quod non. nam nobilius non est propter vilius: non est. n. forma propter materiam: nec actus propter potentiam, sed econuerso. Sed multa in vniuerso sunt nobiliora homine, ut angeli: ergo &c.

Præterea, si omnia essent facta propter hominem: tunc homo esset finis omnium, & humana natura in productione vniuersi esset principaliter intenta à Deo, quod falsum est. nam Deus non potest principaliter intendere nisi seipsum, & bonitatem suam.

Præterea: sicut est in efficientibus, sic est & in finibus: sicut ergo illud, à quo sunt omnia, est efficiens primum: sic illud, propter quod sunt omnia, est finis ultimus: si ergo omnia essent facta propter hominem, esset homo finis ultimus omnium, quod falsum est, quia huiusmodi finis est sola diuina bonitas.

Præterea: illud, quod non iuuat, sed impedit hominem: non videtur ordinari in vtilitatem, & in bonum hominis. sed, ut dicitur Sapientie, Creaturae Dei in odium factae sunt, & in tentationem animarum hominum: non ergo factae sunt in vtilitatem hominis.

Præterea: nullus sapiens artifex videtur facere maxima opera propter aliquid paruū, & modicum. Sed homo respectu totius vniuersi est quid valde modicum: ergo, &c.

IN CONTRARIUM est August. 83. q. 1. quæstione: utrum omnia sint creata in vtilitatem hominis: ubi ait, quod omnia facta sunt in vsum hominis, & per consequens omnia ordinantur ad ipsum, & sunt propter vtilitatem eius.

Præterea, in secundo Phys. dicitur: Nos sumus quodammodo finis omnium.

R E S O L V T I O.

Homo est finis omnium artificialium, & naturalium in se, & ut natura ordinatur ad gratiam. & sic secundum Dei clementiam, quatenus est quid medium inter Deum, & Mundum; est finis omnium non simpliciter, sed secundum quid. Quod septem modis hic declaratur.

RESPONDEO dicendum, quod hanc quæstionem quomodo sumus finis omnium: tractat August. 83. q. 1. quæstione prædicta, & Philosophus in secundo Physicorum, & Magister in lectione presenti vult, quod homo factus sit propter Deum: mundus factus sit propter hominem, ut ei seruiat: positus est ergo homo in medio inter Deum, & mundum, ut seruiat Deo, & seruiatur sibi à mundo. Primo ergo pertractabimus modum Philosophi, & postea supplebimus defectum eius per August. & per Magistrum: ostendendo amplius dicendum esse, quam Philosophus dixerit: non quod ipse Philosophus in hoc falsum dixerit, sed plus & completius dici potuit. Volens enim Philosophus probare hominem esse quodammodo finem omnium in secundo Physici: Primo probat ipsum esse finem omnium artificialium.

Secundo ostendit ipsum esse finem omnium naturalium. Primum sic patet. nam quasi omnes artes operatiuae reducuntur ad triplex genus artium: videlicet ad præparatiuam: factiuam, & vsualem. ut in operatione navis: Vna ars est, quae materiam præparat: Alia est, quae facit nauem componendo ligna, & inducendo formam. Tertia est, quae vtitur naui, vna istarum est omnino subseruiens, ut præparatiua, siue illa quae intendit circa materiam: duæ autem sunt architectonicæ, siue principatiuæ, ut factiua, & vsualis. Nam factiua principatur dolatiuæ: vsualis autem principatur factiuae. erit ergo ars dolatiua, & præparatiua, materiam omnino subseruiens: vsualis autem omnino principans. Sed ars factiua, & inductiua formae est principas respectu præparatiuæ: subseruiens respectu vsualis. nauta. n. qui debet vti naui, præcipit factori navis, qualiter nauim faciat: factor autem navis præcipit dolatiuo, qualiter materiam præparet. Et quod dictum est de factione navis: veritatem habet de omnibus artibus

Cap. 12.

2p. 14.

Tom. 4.

Tex. c. 24

Tom. 4.

Vide etiam Arist. lib. de part. animal. c. 9.

To. co. 21

Artes operatiuæ vocantur

artibus operatiuis: vt de factiōe domus: de factiōe vasorum, vel pannorum, vel omnium aliorū. nam in factiōe domus aliqui sunt, qui lapides dolant, & materiam præparant, aliqui lapides componunt, domum constituunt: & formā inducūt: aliqui vero vtitur domo facta, vt Oeconomicus, siue dispensator domus, non enim modicum est esse bonū Oeconomicum: nō modicū est scire bene vti domo: vti vasis: vti alijs artificia libus ad vtilitatem hominum factis. Dicemus ergo, quod quotiescunque ars est sub arte: finis est sub fine: vt si Frænifactiua est sub Equestri, & equestris sub militari: ad finem militaris ordinabitur finis equestris, & frænifactiue. Et quia inter artes operatiuas, vsualis est altior: ad hanc ordinabuntur omnia alia. Si ergo omnia artificialia ordinantur ad vsualem: & vsualis est propter vsu hominis: omnia artificialia erunt propter vsu hominis. Sumus ergo nos quodāmodo finis omnium artificialium.

Attēdendū est autē, q̄ res naturales sunt materia artis. nā vbi natura definit, ibi ars incipit. Si ergo nos sum⁹ finis oīum artificialiū: sum⁹, & finis rerū naturaliū, put circa illas res naturales versatur ars. Hoc ergo modo & astra nobis seruiunt: & sunt in obsequium nostrū: adeo vt Ptolomęus in centilogio suo diceret: Sapiens dominabitur astris. nam non solum sapientes Astronōmi: sed & prudētes rustici dñant Cēlo, & vtunt Cēlo in obsequiū suum, quando illo tēpore arant terras, & colunt vineas, in quo conditio cōlestis, & modus existēdi Cēli potest eis magis esse proficiuus.

Viso ergo, q̄ Philosophus inuestigauit hominem esse finem omnium artificialium: & etiā naturalium, prout naturalia per artem, & industriam humanam ordinantur in vtilitatē, & profectum hominis: volumus declarare quomodo idem Philosophus in eodē 2. Phy. inquit quomodo homo est finis rerum naturalium secundū se, absque eo, quod per industriam artis vtratur eis in vtilitatem, & profectum suum. Nam illud est finis rerum naturalium, ad quod stat vltima consideratio Philosophi naturalis, nam si Philosophia naturalis versatur circa naturalia: ad illud ordinabūtur omnia naturalia, ad quod stabit tota resolutio Philosophiæ naturalis, vel ad quod vltimo se protendit cōsideratio Philosophiæ naturalis, hoc autem est anima humana. Ideo Philosophus ait: Vsque quantum. i. quousque Physicum. i. Philosophum naturalem oportet cognoscere speciem, & quod quid est. i. formam. Et soluit, q̄ quēamodum oportet, Medicum cognoscere neruum: & Fabrum æs: vsquequo, cuius causa vnusquodque est. q. d. q̄ sicut Medicum oportet, cognoscere neruum, & Fabrum æs, vsquequo veniat ad illud, cuius causa consideratur vnusquodque in illa materia. i. vsque quo deueniat ad cognitionem vltimæ formæ in tali materia: sic oportet naturalem considerare de forma materiali, siue de forma naturali: vsque quo deueniat ad vltimam formam, quæ data est materiæ. huiusmodi autem est forma humana, quæ aliquo modo

est separata a materia, & aliquo modo coniuncta: separata quidem: quia non est de materiaeducta: coniuncta vero, quia dat materiæ esse: ideo ait Philosophus ibidē, q̄ hæc. i. formæ. ad quas stat vltima consideratio naturalis, sunt species separatę in materia. Forma ergo humana est forma separata in materia, ad talem ergo formam separatam in materia: stat vltima consideratio naturalis, nam si esset aliqua forma plus separata, quàm aīa humana, sicut sunt intelligētiæ: quæ nec sunteductæ de potētia materię, nec dant esse materię: talia excederent considerationem Philosophiæ naturalis. Nam quæ nō amplius mota mouent: non amplius sunt Philosophicæ cōsiderationis. Dicemus ergo, q̄ de tali forma separata, quæ est forma in materia, cuiusmodi est anima humana, potest considerare Philosophus naturalis, quod sic probat Philosophus: Nā omnis forma rei generatæ ex materia est de consideratione Philosophi naturalis, sed anima humana est forma hominis, qui est res generata ex materia (quia homo generat hominem ex materia, & sole) ergo forma sic separata, cuiusmodi est anima humana, erit de consideratione Philosophi naturalis. Sed si esset forma magis separata, quàm anima humana, sicut est intelligentia: excederet considerationem Philosophi naturalis. Vltima ergo consideratio Philosophi naturalis stat ad animam humanā, sed ad illud, ad quod stat vltima consideratio naturalis, est anima, ad quam tāquam ad magis nobile ordinantur omnia alia naturalia: tanquam minus nobilia. Propter ergo animam rationālē, quam habemus, quæ nobilitate excedit totam naturā, & omnes formas materiales, sumus nos quodāmodo finis, & artificialium, & naturalium. Vnde & Commen. exponens illud verbum Philosophi in 2. Meta. videtur, q̄ tota natura ferē admisceatur cum materia: dicit, quod ait: ferē, propter intellectum humanum, qui est separatus a materia. Intellectus ergo humanus tāquam forma immaterialis: nobilitate excedit omnes formas, per se, & directē subiectas considerationi naturalis Philosophi, quia omnes tales formæ sic subiectæ præter animam intellectiua sunt immersæ materiæ, & præter materiam esse non possunt. Bene ergo dictum est, q̄ propter animā intellectiua, homo est quodāmodo finis omnium rerum naturalium, quia ad huiusmodi animam stat vltima consideratio Philosophi naturalis: & propter huiusmodi animā homo est longe nobilior omnibus alijs naturalibus rebus.

Declarata opinione Philosophi, volumus ad ipsam addere aliqd fm sententiam Sanctorum, vel Theologorum doctorum. Dicemus enim, q̄ natura ordinatur ad gratiam tanquam ad suam perfectionem. aliquantulum enim diminute terigit Philosophus, qualiter homo est quodāmodo finis omnium, quando ostendit, q̄ secundum conditionē naturę nostrę, quę est rationalis, cuius est per artem agere: omnia sunt in obsequium nostrum, prout per rationem, & per artem circa omnia negociamur, si sapientes sumus conuertendo

Anima est forma separata in materia.

Lib. 2. Physicorum. t. c. 71.

Anima humana cur à Physicis consideretur.

Phys. 2. 26.

Tex. c. 16.

Ars sub arte, & finis sub fine.

Physicor. 2. t. c. 41.

Homo cur finis naturalium per artem.

Sapiens dominatur astris.

Homo finis omnium naturalium secundum se.

T. c. 26.

Philosophus naturalis quem terminū habet.

Physicor. 2. t. c. 16.

Anima humana est vltima forma materialis.

ea prout possibile est in profectum, & utilitatem nostram, & quia hoc magis possumus per gratiā, quam possumus per naturalem industriam, vel per artem: ideo magis sic sumus finis omnium, si per gratiam totum ordinemus in profectum nostrum: immo hoc etiam modo homo est finis sui ipsius, si seipso utitur ad profectum suum ordinando seipsum ad Deum. Utitur etiam hoc modo rationabilibus creaturis ad societatem, quam debet referre in Deū: irrationalibus ad eminentiam, quam etiam in Deum referre debet, non est enim hic modicus profectus, si ex hoc in Deum intendimus, & laudamus ipsum: quia nos eminentiores fecit omnibus irrationalibus, & insensibilibus creaturis. Hoc ergo est, quod August. ait in questione præassignata: ubi ostendit quō omnia sunt in utilitatem hominis: & quomodo homo omnibus utitur, vel uti debet ad suum profectū. Dicit enim, quod humana mens primo seipsa utitur, i. uti debet ad intelligendum Deum, ut eo fruatur, a quo etiam facta est. Utitur etiam ceteris rationalibus ad societatem: irrationalibus ad eminentiam suam, quā ad id refert, i. referre debet, ut fruatur Deo, quod facere potissime competit nobis per gratiam. Valde ergo vilis, & infima est utilitas, secundum quā Philosophus dicit, nos esse finem omnium: & omnia esse propter utilitatem nostrā: & valde alta est illa utilitas: scdm quā sancti nos ponūt finem omnium: & omnia esse propter utilitatem nostram.

Possumus etiā dicere, quod etiam Magister in littera hanc utilitatē melius assignat, quam Philosophus, nam magis sic sumus omnium finis: & magis omnia ordinantur in nostram utilitatem, & profectum (secundum quod per divinam clementiam positi sumus medij inter mundum, & Deum: ut mundus nobis seruiat: & nos seruiamus Deo) quā prout per nostram industriam sumus quodammodo finis omnium: conuertendo omnia in utilitatem nostram. Propter argumenta tamen sciendū: quod nos non sumus finis omnium simpliciter: sed quodammodo, quod septem modis exponi potest.

Primo, ut hic quodammodo referatur ad artem, & industriam inuētam ab homine: vel consequentem naturam hominis, nā homo secundū, quod homo nō dominatur astris, nec rebus aliis, nisi prout per artem, & per industriam negociatur circa talia ad profectū, & utilitatem suam.

Secundo modo hoc potest verificari: ut hoc referatur ad divinam clementiam: quæ voluit hominem ponere in medio inter mundum, & Deum, & ut mundus seruiret homini, & homo Deo. non ergo simpliciter est homo finis vniuersi, siue mundi: sed prout per divinam clementiam sic statutum est, ut ei seruiat mundus.

Tertio modo potest hoc verificari: quod homo non est finis mundi simpliciter, sed quodammodo quia non est finis mundi tanquam principaliter ab agente intētum: sed tanquam aliquid ad cuius utilitatem ordinatus est mūdus, non est ergo finis simpliciter: quia non est finis operan-

tis mūdus, sed est aliquo modo finis operis, in quantum ipsum opus, & ipse mundus ordinatur ad utilitatem eius: sed finis mundi, i. finis operantis mūdus est sola Dei bonitas, quæ mouit Dei voluntatem, ut faceret mundum: ut loquamur de moueri large, quia Deo non proprie competit moueri.

Quarto modo potest exponi: ut dicatur homo finis omnium quodammodo, quia ipse non solum non est finis operantis: sed etiam non est finis operis simpliciter, & principaliter, sed quodammodo, & secundario, nam ut in 12. Metaphysicæ declarari habet, duplex est ordo in vniuerso. Vnus est totius vniuersi ad Deū, sicut totius exercitus ad ducem: alius est partium vniuersi ad inicem: secundum, quod se iuuant ad inuicē: sicut partium exercitus ad inuicem, sicut vna pars aliam partem iuuat. ordo autem totius ad Deum est ordo primarius. ordo autem partium vniuersi ad inuicem est ordo secundarius. Est enim hic ordo propter ordinem primarium: ut propter ordinē totū ad Deū. Deus ergo est finis operis principalis, & in eo principaliter tendit totum vniuersum: sed homo est finis operis secundarius: prout partes aliæ vniuersi ordinantur in utilitatem huius partis, quæ est homo.

Quinto modo potest verificari, quod dictum est, ut dicatur homo quodammodo finis omnium: quia etiam secundum hunc finem secundarium, prout partes vniuersi se iuuant: est cōsiderare aliquid, quod sic est causa factionis alterius, quod si illud non esset, nec illa fierent. Nam Deus in primaria factione mundi: quando fecit prima animalia perfecta: ut primum hominem, & primum equum: fecit membra hominis propter hominē, & membra equi propter equum: ita quod si non fecisset hominem, non fecisset membra eius separata, vel membra equi separata, si equum non fecisset: sicut phāsticē opinabatur Empedocles: a principio membra animalium, & partes plantarum sic diuisa fuisse. Sed homo non est sic finis mundi: quod si non fuisset factus homo, nō fuisset factus mundus, ut quod res mundi secundum se non habeant participationem diuinæ bonitatis, nisi in ordine ad hominem, sicut membra animalis in ordine ad animal. Sed habent res secundum se quādam participationem diuinæ bonitatis, & nihilominus ex ipsis rebus prouenit quædam utilitas homini, ratione cuius dñr res factæ propter hominem. Sic enim dicemus de mūdo respectu hominis: sicut dicit Magister de factione eius: & propter reparationem angelicam, cū ait: Factus est homo propter reparationem angelicæ ruinæ, quod non ita intelligendū est: quasi non fuisset factus homo, si non peccasset angelus, sed quia inter alias causas, scilicet præcipuas, hæc etiam, scilicet reparatio ruinæ extitit nonnulla causa, i. aliqua causa, ut fieret homo.

Sexto modo potest exponi, quod nos sumus finis omnium quodammodo, quia non sumus finis omnium vniuersaliter, sed finis omnium naturalium habentium formam in materia, quæ omnia ordi-

Quodā modo, septem modis exponitur.

Empedoclis error.

* Homo si cū quomodo propter reparationem Angelorum

* Angelus etiam si peccasset, homo factus fuisset.

ordinantur ad nos, tanquam minus nobilia ad maius nobile.

Septimo modo potest etiam verificari quod dicitur, quia si sumus finis omnium vniuersaliter, & si omnia nobis seruiunt, & ministrant; hoc non est simpliciter, & ex ordine naturæ nostræ: ut quod secundum naturam sumus excellentiores omnibus, sed ex ordine diuinæ misericordiæ, quæ facit angelos suos esse ministros nostros. unde & in littera dicitur, quod ipsi quoque angeli in quibusdam scripturæ locis nobis seruire dicuntur: dum propter nos in ministerium mittuntur.

Angeli hominibus seruiunt.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod si illa, quæ sunt nobiliora, quam nos, ut angeli seruiunt nobis: hoc non est simpliciter, quod sic requiratur ordo naturæ, sed quodam modo: prout hoc facit ordo diuinæ misericordiæ. videt enim nos imbecilles diabolo ad resistendum, & misericordia motus, in obsequium nostrum mittit angelos ad nos adiuuandum.

Ad secundum dicendum, quod homo non est finis omnium, quod sit finis operantis omnia, vel quod sit principaliter intentus ab agente omnia, sed est finis omnium, quia est quodam modo finis operis: prout in utilitatem eius ordinantur quodam modo omnia opera.

Ad tertium dicendum, quod ordo in ultimū finem est ordo primarius. homo autem non est sic finis omnium, quod in eum ordinantur omnia principaliter. Ad formam autem arguendi dicendum, quod illud, a quo sunt omnia, non innititur alij agenti: ideo est agens primū, sed non omnia ordinantur in hominem tanquam in finem: sic, quod homo non ordinatur in alterū finem: sicut agens omnia non ordinatur in aliud agens. quia, ut patuit, huiusmodi ordo non est principalis, sed secundarius: propter quod homo non est finis ultimus.

Creaturae quæ factæ sunt in odium hominis.

Ad quartum dicendum, quod creaturæ factæ sunt in odium, & in impedimentū hominis propter insipientiam eius, quia nescit bene uti creaturis. si enim bene sciret uti eis, essent omnia ad profectum eius, vel quia inde efficeretur humilior, vel quia inde efficeretur doctior, vel quia inde surgeret in laudem Dei, vel aliquas alias utilitates inde acciperet.

Ad quintum dicendum, quod esse unam creaturam propter aliam; vel hoc est, quia tendit in similitudinem diuinā per illā, & sic propter ordinem perfectionis quodlibet inferius est propter suum superius. imaginabimur enim, quod sicut non sunt duo numeri æqualiter distantes ab unitate: sic non sunt duæ spēs æqualiter distantes a Deo, sed semper una est perfectior alia, & finem ordinem perfectionis est media inter Deum, & aliam. Secundum ergo hunc ordinem, semper una tendit in Deum, mediante alia, ut imperfecta tendit in Deum, mediante perfecta, quia semper inter Deum, & speciem minus perfectam cadit media species magis perfecta. Hoc ergo modo omnia materialia, quæ sunt infra hominem, aliquo modo ordinantur ad hominem: homo ergo hoc modo non est quid paruum, nam ipsum cælum, quod est tan-

Cælū infra hominem.

te quantitatis est infra hominem, quia cum non habeat intellectum, non est ita quid nobile, sicut homo. Alio modo potest dici una creatura esse propter aliam: prout vni creaturæ prouenit utilitas per aliam, & sic omnia quantumcunque magna possunt esse propter parua. Ipsi etiam angeli possunt esse hoc modo propter hominem, prout ex eis prouenit utilitas hominum.

Angeli quod propter hominem.

Aduertendum autem, quod hoc modo omnia magis sunt propter hominem, quam propter angelos: nam ex una re prouenit utilitas alij: prout una res habet conuenientiam cum alia. & quia homo habet conuenientiam cum omnibus, non autem sic conuenit angelo: dicitur magis, vel pluribus modis habere utilitatem ex omnibus, quam angelus.

De creatura rationali.

DEINDE queritur de creatura rationali, quam dicit Magister diuisam in duas partes: quarum una remansit in sua puritate, ut Angelus: alia cōiuncta fuit corpori, ut anima humana.

Circa quod quatuor quæremus. Primo utrum sit aliqua creatura rationalis media inter angelum, & hominem. quia si sic: non erit creatura rationalis diuisa in duo solum: in angelum, & hominem. Secundo utrum sit aliqua creatura rationalis infra hominem, quia hoc modo etiam esset dare creaturam rationalem tertiam, præter angelum, & hominem. Tertio queretur: utrum anima rationalis, congruum fuerit, quod vniretur corpori. Quarto utrum fuerit congruum, quod vniretur tali corpori.

ARTIC. I.

An detur creatura rationalis media inter Angelum, & hominem. Conclusio est negativa.

Primum sic proceditur: videtur, quod sit dare creaturam aliquam rationalem mediam inter angelum, & hominem. Nam ordo, & connexio vniuersi requirit, quod a re nimis discordante ad rem nimis discordantem non sit processus sine re media cum utroque concordante: cum ergo angelus habeat omnes species suas intelligibiles simul, quia nullam acquirit: homo autem nullā habeat, quia omnes acquirit: erit ergo dare creaturam rationalem mediam, quæ aliquas habebit, & aliquas acquirat.

Vniuersi ordo, & cōnexio.

Præterea: Angelus nec secundum substantiam, nec secundum operationem dependet a corpore: anima

anima autem secundum esse, & secundum operationem coniungitur corpori: A tanta ergo differentia ad rem sic differentem non est processus sine re media: erit ergo dare creaturam rationalem mediam, quæ nec secundum utrumque, i. secundum esse, & operationem erit unita corpori: nec secundum utrumque poterit esse separata: sed erit secundum unum coniuncta sibi aliud separata.

Ordo rationalium ex opin. ant. quorum. 10. 5. c. 14.

Præterea: quod ponebāt aliqui de ordine animalium: ut recitat Aug. 8. de Ciui. Dei. videtur, quod debeamus dicere de ordine creaturarū rationalium. Dicebāt illi, quod animalium, in quibus est anima rationalis, est tripartita diuisio, in Deos, homines, & demones. Dij, ut dicebāt, excellentissimum locum tenent: homines infimum: demones medium. Deorum sedes, ut dicebāt, est in cælo: hominum in terra, demonum in aere. Videbātur ergo isti velle, quod omnia rationalia haberēt corpora. Sed, quia non erat transitus ab extremo ad extremum sine medio, si sunt animalia rationalia, quorū sedes est cælum, ut dij. Animalia rationalia, quorum sedes est terra, ut homines: Sūt & animalia media, quorum sedes est aer. Sic & nos arguere poterimus: quia si sunt creaturæ rationales, quarum magis aptus locus est Cælum, ut Angeli. & creaturæ rationales, quarum congruus locus est terra, erūt creaturæ rationales mediae, quarum congruus locus erit locus medius.

Cap. 16.

Præterea: ut recitat idem Aug. eo. li. 8. Ponentes demones medios inter Deum, & homines: ponebant eos æternitate cōuenire cum dijs, passibilitate cū hoībus. Arguamus ergo & nos sic de creatura media inter angelos, & homines: sicut ipsi videbātur arguere de creatura rationali media inter Deos, & homines. Dicemus enim, quod angeli secundum naturam, nec sunt corruptibiles, nec passibiles: homines autē & corruptibiles, & passibiles. non ergo erit connexum vniuersum, nisi sit dare creaturam rationalem mediam incorruptibilem, & passibilem, ratione cuius cōueniat cum utroque.

Symbolum Athanasij.

IN CONTRARIUM est Magister in littera, qui creaturam rationalem dicit distinctam solum in duo, in incorpoream, quæ vocatur Angelus: & corporeā, quæ vocatur homo ex anima rationali, & carne subsistens.

RESOLVTIO.

Creatura rationalis media inter Angelum, & hominem non datur. cuius oppositum fabulosum censetur.

10. 5. c. 14.

RESPONDEO dicendum, quod circa hanc materiam videntur minus sufficienter sensisse Auctor de causis, & quidam alij Philosophi: & etiam quidam alij, de quibus loquitur Aug. 8. de Ciui. Dei, qui Academici vocabantur. Auctor enim de causis inter homines, & intelligentias, quas nos vocamus angelos: posuerunt creaturas quasdam rationales: aliquo modo corporibus unitas, & aliquo modo non unitas, quas vocauerunt animas Cælorum: Ideo dicitur in 31. propositione de causis: quod inter rem, cuius substantia,

Animæ cælorum quæ, ex Auct. de causis.

A & actio est in momento æternitatis: & rem, cuius substantia, & actio est in momento temporis: est res media, cuius substantia est in momento æternitatis, & operatio in momento temporis. accipitur enim ibi momentum æternitatis, & momentum temporis large, siue sit æternitas, siue nunc æternitatis: siue tempus, siue nunc temporis. omnia ergo ista corporalia, quæ videmus, voluit ille Auctor esse in tempore secundum substantiam. etiam ipsum cælum voluit esse in tempore secundum substantiam, quia in substantia cæli est motus, in quo motu est tempus. Corporalia ergo omnia, ut in libro de causis diffusius diximus: secundum modum loquendi illius auctoris habent substantiam in tempore: vel quia habent substantiam subiectam primo motui, in quo fundatur tempus: sicut subiectum subijcitur accidenti: & sic habet substantiam in tempore primum mobile: vel quia habent substantiam subiectam huiusmodi motui: sicut effectus subijcitur causæ: & sic habent omnia alia mobilia substantiam in tempore. quia in omnia alia mobilia habet aliquam causalitatem primum motus, in quo fundatur tempus. In substantia enim omnium aliorum mobilium causatur aliquis motus a primo mobili: vel ad situm, vel ad formam: & quia videbatur Auctori de causis, quod vniuersum non esset connexum, nisi inter rem, cuius substantia, & operatio non est in tempore, ut intelligentia: & rem, cuius etiam ipsa substantia est in tempore, modo, quo diximus (ut sunt omnia ista mobilia) sit res media, cuius substantia est in æternitate, & actio in tempore, ut anima cæli. Hoc ergo modo connectitur vniuersum, sicut videmus, quod connectuntur elementa: ut terra connectitur aquæ: quia utraq; frigida: aqua aeri: quia utrumque humidum: aer igni: quia uterque calidus. nisi ergo esset aqua, non bene cōnecteretur terra cum aere: quia nullam qualitatem symbolam habet cum ipso: & nisi esset aer: non bene cōnecteretur aqua cum igne: quia nullam qualitatem symbolam habet cum illo. Inter ignem ergo, qui est calidus, & siccus: & aquam, quæ est frigida, & humida, est aer faciens connexionem inter utramque: qui in caliditate conuenit cum igne, & in humiditate cōuenit cum aqua: sic inter intelligentias, quas vocamus angelos, & omnia ista corporalia: sunt animæ cælorum mediæ facientes connexionem in vniuerso, quæ cum intelligentijs conueniunt: quia habent substantiam in æternitate. i. in æuo, & operationem in tempore. Neque enim operatio intelligentiarū cadit aliquo modo sub tempore propriè dicto, quod est passio primi motus. Ideo dicitur intelligentia secundum omnia sua esse supra tempus. Sed operatio animæ cæli mēsuratur tempore propriè sumpto: cum eius operatio sit motus cæli. secundum hoc ergo tripartita est creatura rationalis: in Angelos: & Hoīes: & Animas cælestes: quæ in libro de causis vocantur animæ nobiles. Sed hic modus loquendi superstitiosus est: & aliquo modo continet falsitatem. Superstitiosus quidem

B sicut subiectum subijcitur accidenti: & sic habet substantiam in tempore primum mobile: vel quia habent substantiam subiectam huiusmodi motui: sicut effectus subijcitur causæ: & sic habent omnia alia mobilia substantiam in tempore. quia in omnia alia mobilia habet aliquam causalitatem primum motus, in quo fundatur tempus. In substantia enim omnium aliorum mobilium causatur aliquis motus a primo mobili: vel ad situm, vel ad formam: & quia videbatur Auctori de causis, quod vniuersum non esset connexum, nisi inter rem, cuius substantia, & operatio non est in tempore, ut intelligentia: & rem, cuius etiam ipsa substantia est in tempore, modo, quo diximus (ut sunt omnia ista mobilia) sit res media, cuius substantia est in æternitate, & actio in tempore, ut anima cæli. Hoc ergo modo connectitur vniuersum, sicut videmus, quod connectuntur elementa: ut terra connectitur aquæ: quia utraq; frigida: aqua aeri: quia utrumque humidum: aer igni: quia uterque calidus. nisi ergo esset aqua, non bene cōnecteretur terra cum aere: quia nullam qualitatem symbolam habet cum ipso: & nisi esset aer: non bene cōnecteretur aqua cum igne: quia nullam qualitatem symbolam habet cum illo. Inter ignem ergo, qui est calidus, & siccus: & aquam, quæ est frigida, & humida, est aer faciens connexionem inter utramque: qui in caliditate conuenit cum igne, & in humiditate cōuenit cum aqua: sic inter intelligentias, quas vocamus angelos, & omnia ista corporalia: sunt animæ cælorum mediæ facientes connexionem in vniuerso, quæ cum intelligentijs conueniunt: quia habent substantiam in æternitate. i. in æuo, & operationem in tempore. Neque enim operatio intelligentiarū cadit aliquo modo sub tempore propriè dicto, quod est passio primi motus. Ideo dicitur intelligentia secundum omnia sua esse supra tempus. Sed operatio animæ cæli mēsuratur tempore propriè sumpto: cum eius operatio sit motus cæli. secundum hoc ergo tripartita est creatura rationalis: in Angelos: & Hoīes: & Animas cælestes: quæ in libro de causis vocantur animæ nobiles. Sed hic modus loquendi superstitiosus est: & aliquo modo continet falsitatem. Superstitiosus quidem

Lib. de causis editus a Aegidio 1. te 2. sent.

Elementi conuexio

Vniuersi n. x. o.

Animæ cælorum quales.

Intelligentiæ cæli prætempore

Auctor de causis in probat.

Motoreſ cœ-
lorū an poſ-
ſint dici ani-
mæ.

Intelligen-
tiæ non di-
cuntur rōna-
les, ſed intel-
leſtuales.

Animæ cœ-
lorum quæ.

Academia
Platonis
ſchola.

quidem, & ampulloſus eſt: vt tales motoreſ cœ-
lorum vocentur animæ, licet ſecundum aliquem
modum poſſint animæ appellari: ſed aliquo mo-
do continet falſitatem, quia ſic diſtinguebāt ani-
mas ab intelligentiſ: vt animæ non poſſent fieri
intelligentiæ; nec intelligentiæ animæ. voluerunt
enim, quòd ſemper operatio animarū immedia-
ta, loquendo de animabus cœleſtibus: eſſet mo-
tus cœlorum, & quòd nunquam immediata
actio intelligentiarum poſſet eſſe motus corporum.
Sed cum animæ cœlorum moueant cœlos
per voluntatem, & intellectum: ſi Deus vellet:
poſſent illæ ceſſare a motu cœli: & poſſent aliæ in-
telligentiæ mouere cœlos. Diſtinguere ergo creatu-
ram rationalem in homines, intelligentias, & ani-
mas cœlorum, accipiendo rationale large: (quia
propriè intelligentiæ non ſunt rōnales, ſed intel-
leſtuales) eſt diſtinguere creaturam rationalem
in hominem, & intelligentias inferiores, & ſupe-
riores. Nam animæ cœlorum non ſunt niſi intel-
ligentiæ inferiores: dignum eſt enim, quòd inſi-
ma ſupremorum, i. inferiores intelligentiæ: attin-
gant ſuprema corporum, i. ſupercœleſtia corpora.
Propter ergo ampulloſum modum loquendi
Philophorum, nō ponemus creaturam ratio-
nalem tertiam differētē ab homine, & ab An-
gelo. nam animæ cœlorum ſunt ipſi angeli: ſed
ſunt inferiores angeli, non enim eſt inconueniēſ,
quòd Seraphin, q̄ ſunt de ſuprema Hierarchia,
adminiſtrent corpora. Sed congruum eſt, quòd
faciant illi de inſima Hierarchia. Sed cum diſputa-
bimus de animatione cœlorum: ſupplebimus ſi
quid ſit hic dimiſſum: nūc autem tantum dictū
ſit, quòd propter animas cœlorum non oportet,
creaturam rationalem ponere tripartitam: ſed
non oportet ponere tertiam creaturam rationa-
lem ab homine, & ab angelo differētē. Auctor
ergo de cauſis, & quidā alij Philoſophi, inter an-
gelos, & homines, ſiue inter intelligentias, & ho-
mines poſuerunt quādam creaturas medias, vt
animas cœlorum, quæ ſecundum eſſe non erant
coniunctæ corpori, ſed ſolum immediatè opera-
bantur circa corpora. Sed, vt ponit Aug. 8. de Ci-
ui. Dei. quidam Philoſophi à Platone quodam-
modo ſumentes originē: vt Speuſippus ſororis
Platonis filius: & Xenocrates dilectus eius diſci-
pulus, qui ſucceſſit ei i ſchola, quæ Academia vo-
cabatur, a qua eorum ſucceſſores ſunt Academi-
ci appellati: iſti, vt dicit Aug. creaturam rationa-
lem tripartitā poſuerunt, in Deos, Dæmones, &
Homines: nec eſt inconueniens, quòd eos, quos
vocabant Deos, vocemus creaturas: quia vnum
ponebant Deum ſummum, qui omnium habe-
bat aliorum prouidentiam: & per cōſequens qui
erat omnium aliorum cauſa. Secundum hoc ergo
inter Deos, & homines, i. inter angelos, & ho-
mines erat creatura media: non ſecundum eſſe a
corpore abſoluta: ſed ſecundum eſſe corpori con-
iuncta. hanc autem creaturam mediam vocabāt
dæmones: dicentes eos habere corpora aërea. qđ
et ſi ipſos Deos, ſiue angelos dicebāt hēre corpo-
ra vnita: dicebant eos habere corpora cœleſtia.

A tripartita ergo ſecundum iſtos erat rationalis na-
tura: & quęlibet erat coniuncta corpori: quarum
alia erat cœleſtis, alia aërea, alia terreſtris. Sed hæc
poſito ſtare non poteſt: quia corpus animatum
oportet eſſe organicum: propter quod nullū cor-
pus ſimplex: cuiuſmodi ſunt elementa, & cœlū:
poteſt eſſe animatum, vt hic de animato loqui-
mur: ſicut diſſuſus patebit in vltima q̄ſtione le-
ctionis præſentis. Dicamus ergo, qđ propter am-
pulloſa verba quorundam Philoſophorum, po-
nentium animas cœlorum medias inter animas
noſtras, & intelligentias, non oportet ponere tri-
partitam eſſe rationalem creaturam. quia animæ
illæ cœlorū nō ſunt niſi inferiores intelligentiæ,
vel inferiores angeli. Rurſus propter quorundā
fabulas, ponentium quēdam animalia rationalia
ſupra hominem habentia corpora aërea, vel cœle-
ſtia non oportet ponere: niſi duplicē rōnalē crea-
turam: quia talia corpora ſimplicia animata eſſe
non poſſunt. non enim cœlum ſic eſt animatum,
vt hic de animato loquimur, qđ fiat vnum ſecun-
dum eſſe ex cœlo, & eius anima: & etiam ſecundū
hunc curſum naturæ, quē videmus, nullum cor-
pus ſimplex poteſt eſſe ſic animatum.

Corpus ſim-
plex aiātū
eſſe non po-
teſt.

Ex cœlo,
eiuſque aīa
non ſit vnū
per ſe.

T. c. 67. 71.
83. & 1. de
an. 4. 5. & 3.
cœli. 67.

Homo me-
dium vni-
uerſi.

RESP. AD ARG. Ad primū dicendū, qđ
non ſemp, qñ eſt dare duo ſic dīſia, eſt dare tertiu
connectens: præcipuē ſi hmōi tertium repugnet
effectui: ſicut eſt in propoſito. nam oportet, reci-
piens eſſe denudatum a natura recepti: vt decla-
rari habet in 2. de anima, pupilla enim, vt poſſit
colores recipere: eſt abſcolor nullum colorem
habens. repugnat ergo effectui, qđ intellectus in-
telligens per receptionē ſpecierum, aliquam ſpe-
ciem habeat. quia tunc nullam reciperet, ſi natu-
raliter ſibi aliqua ineſſet. Inter intellectum ergo
angelicum habentem omnes ſpecies concreatas,
& intellectum noſtrum omnes aliunde recipien-
tem, nō eſt dare intellectum medium habentem
aliquas ſpecies concreatas, & aliquas acquiſitas.
Vel poſſumus dicere, quòd homo non eſt conne-
ctens naturam ſpiritualem cum corporali, vt qđ
angeli ſunt purē ſpirituales, & quādam ſubſtan-
tiæ ſunt pure corporales, eſt homo medius con-
nectens hoc cum illo compoſitus ex vtraq; ſub-
ſtantia. quia ſi ſemper inter connectens, & conne-
xum oporteret dare medium: ratio connexionis
iret in infinitum. Poſſumus etiam & tertio reſpō-
dere, quòd ſi in hoc differunt homo, & angelus:
quia angelus habet omnes ſpecies intelligibiles
cōcreatas: homo vero omnes huiuſmodi ſpecies
aliunde receptas: non tamen propter hoc oportet
dare creaturam rationalem mediam, & tertiam
inter hominem, & angelum, connectentem vnū
cum alio. quia ſimul cum differentia assignata
ſunt multæ conuenientiæ inter angelum, & ho-
minem, ratione quarum eſt aliqua connexio in-
ter eos, vt ordo vniuerſi requirit.

Ad ſecundum dicendum, quòd eſt dare hoc
modo ſubſtantiam rationalem mediam: quæ ha-
bet operationem corpori vnitam: tñ ſm ſubſtan-
tiam, vel ſm eſſe eſt ſeparata a corpore, vt anima
cœli. Sed propter hoc nō damus ſubſtantiam rōnalē
mediam

medium inter hominē, & angelum: quia animæ cælorum non sunt nisi inferiores angeli.

Ad tertium dicendum, q̄ illud dictum totum est poeticum, & fabulosum, nam non est dare animalia habentia corpora cælestia: quos vocabant Deos: nec habentia corpora aërea: quos dicebant demones, quia corpora simplicia nō possunt esse animata: vt hic de animato loquimur, sunt enim demones: sed non illo modo, vt isti ponunt.

Ad quartum dicendum, q̄ hoc repugnat effectui, q̄ sit aliquid secundum naturam passibile: & sit incorruptibile: quia omnis passio naturalis magis facta abijcit à substantia: propter quod tale medium poni non potest, virtute enim diuina hoc fieri pōt, quod aliquid incorruptibile patiat, sed secundum naturæ cursum fieri nō potest.

ARTIC. II.

An creatura rationalis infra hominem detur. Conclusio est negatiua.

Animatum corpus quadruplex.

ECVNDQ̄ quæritur: utrū sit dare creaturam rationalem infra hominem. Et videtur, quod sic: nam corpus animatū quadrifariam diuiditur: videlicet in vegetatiuum, sensitiuum, & secundum locum motiuum, & intellectuū: cū ergo sit dare multas species vegetabilium, & multas sensibiliū (quia multa sunt animalia, & diuersa fm speciem, quæ non mouentur fm locū: nisi se dilatando, & constringēdo) sic etiā multæ sunt species animalium secundum locum se mouētiū. Pari ergo ratione erunt multæ species animalium intellectu habentium, sed si sunt plures spēs animalium rationalium: cum in prædicta quæstione sit dictum, q̄ non est rationale animal supra hominem, siue inter angelum, & hominē: erit ergo dare rationale animal infra hominem, vel aliter non erunt plures species rationalium.

Præterea quando aliqua diuidunt ex aduerso, quanto nobilius est alterum altero, tanto maior est ibi plurificatio secundum speciem: videmus enim, quod diuiditur creatura in intellectuāle, & corporalem, quia ergo creatura intellectuālis, siue angelus est nobilior, quā corporalis: multo plures sunt species angelorum, quā corporū, ve innuit Dio. 14. c. de Ang. hierar. Sic ergo, quia animal diuiditur in rationale, & in irrationale: cū rationale sit nobilius: erunt multo plures species animalium rationalium, quā irrationalium.

Præterea secundum Commen. Mures, qui nascuntur ex coitu: non sunt eiusdem speciei cum illis, qui nascuntur ex putrefactione, sed mures nati ex coitu sunt multo maiores: ex putrefactione autem sunt multo minores. Mures ergo magni non sunt eiusdem speciei cum paruis, & quia in aliquibus partibus dicuntur esse Gigantes, qui

Mures ex coitu, & putrefactione nō sūt eiusdem speciei. Vide id facti supra p. 1. q. 2. ar. 6. & d. 16. q. 1. ar. 2. dub. 1.

Angelorum plures spēs, quā corporum.

A sunt multo maiores: in aliquibus Pygmæi, qui sunt multo minores: & quia, qui sunt huiusmodi, non videntur esse eiusdem speciei: consequens est, q̄ animal rationale diuidatur in multas spēs.

Præterea secundum Comen. in 1. de anima: Membra leonis, & membra cerui non differunt: nisi, quia animæ differunt, si ergo inueniuntur homines habentes diuersas figuras membrorum, consequens est hominibus non esse eiusdem speciei, sed dicitur, in aliquibus partibus esse homines Monoculos: in alijs bus esse. Vnipedes: nō habentes nisi vnū pedē: qui pes dicitur esse tantę latitudinis, q̄ homo hominē pedē habēs ad terrā iacens, & suū pedem soli obijciens; facit vmbra totī corpori. ita ergo diuersitas membrorum arguit diuersitatē animarū. sunt ergo multę species animalium rationalium, quę licet non vocentur homines: sunt tñ rationales, sicut & nos: licet sint infra nos: cū supra, esse nō possint, quia inter nos, & angelos certum est nullam esse creaturam rationalem medium.

B IN CONTRARIUM est Magister in littera, solum in duo diuidēs creaturam rationālē: in angelos, & homines.

RESOLVTIO.

Plures intellectus possibiles, vel animæ intellectiue specie differentes dari non queunt, nec creatura rationalis infra hominem: sicut due primę materie specie, & essentialiter differre non possunt, vt patet ex differentia, medietate, & distantia ad Deum.

C RESPONDEO dicendum, q̄ intellectus noster in genere intelligibilium est sicut materia prima in genere entium. Quod licet sit dictū Comen. matoris: est tamē rationi, & veritati consonū. nam intellectus corpori vnitus est aptus natus à phantasmatibus recipere species, & quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti, huiusmodi intellectus nullam habet de se speciem: est enim, quantum de natura sui, sicut tabula rasa, in qua nihil est pictū, vt declarari habet in 3. de anima. Et quia de se nullā habet formam intelligibilem, est pura potentia in genere intelligibilium: sicut quia materia nullam de se habet formā sensibilem, est potentia pura in genere sensibiliū, & in genere entium. Sicut ergo in quibusdā nostris quæstionibus disputatis ostendimus, q̄ materia à materia essentialiter differre non potest: sic triplici via ostendimus, q̄ vna anima intellectiua ab alia specie differre nō possit, & q̄ non sit dare plures species animalium rationalium. Prima via sumetur ex indifferentia, quam dicit talis potentia. Secunda ex medietate, quam importat. Tertia ex distantia, quam habet ad primum, siue ad Deum.

Prima via sic patet: nā vt dicitur in Metaph. Actus est, q̄ distinguit. Si ergo aliqua sunt distincta, vel hoc est, quia vtrunq; dicit actum, sed alium, & alium actum, & sic due formę differunt inter se, vel differunt secūdo, quia dicit diuersos actus

Com. 51. 52 idq; non si meli dicitur Doctore.

* Vide Magarita philosophicā, li. 8. cap. 20.

Intellectus humanus est pura potentia in genere intelligibilium. 3. de anima. c. 18. 19.

T. c. 12.

Quest. disp. sūt forte de esse, & existētia.

Li. 7. t. c. 49. * Actus enim principaliter distinguitur a materia vtriusque aliquomodo, sed hoc habet à forma. Vide 2. Theot. 2. m. 12.

actus in diuersis subiectis receptos, & sic differunt duo composita habentia diuersas formas, vel tertio differunt, quia vnum dicitur actus, aliud carentiam actus, & sic differunt materia, & forma, imaginari autem quartum modum, quod duæ potentie differant per comparisonem ad actum, ut fortè quia vna potentia est propinquior actui, quàm alia, vel quia vna ordinatur ad nobiliorem actum, quàm alia, vel qualitercunque aliter vna differat per comparisonem ad actum ab alia, hoc non erit sine actu, nam si duæ sunt potentie puræ: cum pura potentia nihil habeat de actu: quia tota nobilitas est ex perfectione, & actu: non erit vna propinquior actui, quàm alia: nec erit vna nobilior alia: nec aliter ordinabitur ad actum vna, quàm alia: propter, quod nullo modo differre poterit vna ab alia. Et quod dictum est de prima materia in genere entium, veritatè habet de intellectu nostro possibili in genere intelligibilem: non enim poterunt esse duo tales intellectus differentes specie, nisi vnus sit perfectior alio. Nam non sunt duæ species quarumcunque rerum æquæ perfectæ: sicut non sunt duo numeri specie differentes æquales habentes unitates: cum ergo perfectio, & endelechia de actu dicatur, ut potest haberi ex Met. Si erunt duo tales intellectus specie differentes, vnus erit perfectior alio, vnus erit actualior alio. quare si vnus erit potentia pura in genere intelligibilem: alter non erit potentia pura, alter ergo intellectus non erit coniunctus corpori, quia omnis intellectus coniunctus corpori: cum intelligat acquirendo à sensibus, & acquires id denudatum à natura acquisiti: est pura potentia in genere intelligibilem, non ergo sunt duo animalia rationalia specie differentia.

Aduertendum tamen, quod non intendimus per hæc verba determinare quæstionem illam: ætrum animæ humanæ sint æquales, vel inæquales in naturalibus: ponendo enim inæqualitatem animarum secundum naturalia: oportebit hanc inæqualitatem seruare simul cum potentialitate plura intellectus possibilis. Quod qualiter fiat, & vtrum fieri possit, non est præsentis speculationis.

Secunda autem via ad hoc idem sumi potest ex medietate, siue ex mediatione, quam importat huiusmodi pura potentia, ut materia, quæ est pura potentia in genere entium, quia dicitur medium inter ens actum, & nihil, & dicitur medium punctale: ita, quod si natura plus haberet de entitate. quia non esset potentia pura, statim esset ens in actu. Si autem minus haberet: quia nec esset ens actum, nec potentia, statim esset nihil. Et quod dictum est de materia, quæ est potentia pura in genere entium: veritatem habet de intellectu nostro possibili, qui est potentia pura in genere intelligibilem. est enim huiusmodi intellectus medius inter intelligibile actum, & non intelligibile. Nam si huiusmodi intellectus plus haberet de intelligibilitate: quia tunc non esset potentia pura in genere intelligibilem esset aliquid actum in tali genere. Si vero

A minus haberet de intelligibilitate, tunc nec actum, nec potentia pertineret ad genus intelligibilem. esset ergo de genere sensibilem. est ergo intellectus noster secundum medium punctale inter intelligibilia, & sensibilia: sicut materia tenet medium punctale inter ens, & nihil, sicut ergo nihil de entitate posset addi materie, nisi fieret ens actum, & nihil posset demi ab ea, nisi fieret nihil: sic ab intellectu nostro possibili nihil posset demi de intelligibilitate, nisi pertineret ad genus sensibilem: & nihil posset ei addi, nisi fieret actum in genere intelligibilem. Impossibile est ergo tales intellectus specie differre: quia tunc vnus plus, vel minus haberet de intelligibilitate, quàm alius: quia esset vnus perfectior, & actualior alio: non ergo quilibet illorum obseruaret hanc punctalem mediationem, quæ requiritur ad intellectum coniunctum corpori, acquirentem scientiam ex sensibus.

B Tertia via sumitur ex longinquitate, & propinquitate ad principium. imaginabimur, n. quod sicut non sunt duo numeri specie differentes æqualiter ab unitate distantes: sic non sunt duæ res specie differentes: siue sint illæ res in genere intelligibilem, siue non pertineant ad tale genus, sed ad genus communius, ut ad genus entium, secundum ordinem perfectionis æqualiter distantes à Deo: sed semper erit vna alia perfectior, & per consequens Deo similior, & hoc modo propinquior. Dicemus ergo de intellectu nostro possibili respectu angeli in genere intelligibilem, quod dicit Augustinus. Confess. de angelo, & materia prima: cum ait: Duo fecisti domine: & vnum propè te, i. angelum: aliud * propè nihil, i. materiam primam. Sic possumus dicere de angelo, & de intellectu nostro respectu rei sensibilis. duo fecit Deus: vnum propè se, i. angelum, & * aliud propè sensibile: i. intellectum nostrum, qui, si minus haberet de intelligibilitate, non pertineret ad genus intelligibilem, sed fieret de genere sensibilem. Duo ergo tales intellectus specie differentes esse non possunt, quia vnus esset perfectior alio, & haberet plus, vel minus de intelligibilitate, quàm alius. non ergo æqualiter distarent à primo: nec essent æquæ propè sensibile: sicut debet esse potentia pura in genere intelligibilem. non est ergo dare duos intellectus corpori unitos specie differentes. propter quod nec est animal intellectuale supra hominem, sed solus homo est rationale animal, loquendo de animali propriè sumpto, quod est species corporis animati. Nam Gregorius, large loquendo de animali, ipsum angelum appellauit rationale animal.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod sicut est in quantitativis, sic suo modo est in speciebus entium. Nam aliquando finis est vel terminus in descendendo, ut in quantitate discreta: aliquando in ascendendo, ut in quantitate continua, ut declarari habet in Physicis: sic & in genere entium, et in speciebus

Aegid. super 1j. Sent. L entis:

Intellectus si differunt specie, sequeretur, quod vnus plus, vel minus haberet de intelligibilitate, quàm alius. sed hoc est falsum. ergo illud, ex quo sequitur.

Tomo 1.

Angelus propè Deum. * Materia prima propè nihil.

* Intellectus humanus propè sensibile.

Angelus dicitur animal rationale improprie.

Species, vt numeri 3 Met. c. 10. Met. 9. T. c. 7.

Hanc quæstionem de terminat Doctor in 1a. d. 12.

Tom. I.

* An gelorū
cor plures
species: ho-
minum ve-
ro vna tan-
tum.

Animal ra-
tionale. an
sit genus.

* Angelus
quō ani-
mal rationa-
le ex Greg.
lib. Homil.
10. quæ le-
gitur in fe-
no Epipha-
niæ. sed po-
nitur rōna-
le pro intel-
lectuale. sic
et pōt sumi
dictū Por-
phyrii cap.
de Differen-
tia.

* Pygmei
ex Hiu. lib. 4.
c. 11 & 7. v.
2. sunt popu-
lī in eātre
Ias gre mō-
tium Iudæe
in p̄d. Gt. Nā
πυγμα-
cub: cum si-
gnificat. Ho-
mī mulieres
5. anno pa-
riunt, sene-
scunt. s.
Ex Ariā. 2.
de Gen. an.
hī eorū ge-
neratio. Ec-
s. de hist. a-
nimal c. 12.
dīcā Grui-
bus pugna-
re, nec id
fabulā esse
innatū, vt ē
recēset Pli-
nius.

entis; aliquando non est status in ascendendo: nullus enim angelus ita prope Deum: quin possit fieri angelus propinquior Deo, vt infra dī-
sputabimus, sed est aliquo modo status in descendendo. nam materia ita est prope nihil, q̄ in genere entium nihil posset fieri propinquius nihilo. Vnde Augustinus 12. Confes. appellat materiam penē nullam rem: propter propinquitatem, quā habet ad nihil. In speciebus autē entis: si incipimus a superiori: vt a creaturis rationabilibus, siue intelligibilibus: erit status in infimo, vt in intellectu nostro. Si autem incipimus ab inferiori, vt a rebus animatis, siue a rebus sensibilibus: erit status in supremo, vt in homine. homo enim ratione intellectus excellentior est quacunque resensibili: non est ergo, q̄ si sunt plures species angelorum, q̄ sint plures species hominū, quia hoc modo est itatus in homine descendendo, nec est simile si sunt plures species vegetabilium, vel sensibilibus, vel animalium, s̄m locum mobilium, quod sint plures species animalium rationabilium, quia hoc modo est status in homine, ascendendo.

Ad secundum dicendum, q̄ quanto nobilior est pars accepta: si potest ibi esse maior plurificatio specierum: oportet, q̄ illud acceptū sit genus. nam in specie specialissima impossibile est dare multiplicationē secundum spēm, & quia animal rationale non dicit genus, ideo plura animalia rationalia specie differentia esse non possunt. Si ergo volumus verificare, q̄ sint multo plures species animalis rōnalis, quā animalis sensibilibus; oportet animal rationale extendere ad angelos. s̄m quem modum verum erit, quod dicitur. Et sic aliqui valde largē locuti sunt de rationali animali dicentes: Angelum esse rationale animal, vt Grego. Aliqui aut cēlū dixerunt esse animal, secundum quem modum loquitur Auicen. in Metaphysica sua dicens: Cēlum est animal obediens Deo: sic & Porphyrius videtur cēlos appellare Deos: & appellare eos rōnabilia animalia, cum dixit: Mortale additum rationali animali, se parat nos à dijs; loquendo tamē proprie de rationali animali, in eo est status, modo, quo diximus. & quia vbi est status ibi non est dare gradum secundum speciem, ideo huiusmodi animal rationale dicit solum vnam speciem.

Ad tertium dicendum, q̄ mures maiores, & minores non differunt specie ratione magnitudinis, & paruitatis, sed q̄a hi nascuntur ex putrefactione: hi autem ex coitu. Si ergo inueniuntur homines valde magni, vt Gigantes; & mediæ magnitudinis, vt nos; & valde parvæ staturæ, vt Pygmei, non tamen nascuntur hi ex putrefactione, hi ex coitu, vt ex hoc dicere possumus eos specie differre, sed omnes nascuntur ex coitu, & si omnes habeant intellectum, omnes sunt homines, & eiusdem speciei. Dicimus autem si omnes habeant intellectum, nam multa animalia tanta industria naturali vigent, vt videantur intellectum habere. Pygmei forte habent similia membra hominibus: & vigēt multa industria naturali: vt videan-

tur habere intellectum. q̄ si non habent, nō sunt eiusdem speciei nobiscum: si autem habent, eos, & nos continet na species: quia intellectus coniunctus corpori multiplicationem secundum speciem non suscipit, magnitudo autem, & paruitas non oportet, quod faciat diuersitatem in specie: videmus enim canes, & equos valde se excedere secundum magnitudinem, & paruitatem, inueniuntur, n. canes valde parui, & etiam valde magni: omnes tamen sunt eiusdem speciei.

Ad quartum dicendum, quod multa dicuntur poeticē, & fabulosē miranda, quæ tamen non sunt credenda: posset etiam aliquid contingere tanquam monstrum in natura, quod non attribueretur intentioni speciei. * Monoculi ergo, & Vnipedes: vel forte nulli sunt, sed fabulosē dicuntur esse: vel forte monstra in natura sunt: & aliquando aliquid tale visum creditum est esse secundum intentionem speciei, q̄ si tamen animalia talia sunt, & monstra non sunt; dico ea non esse intellectualia: sed forte ex industria naturali faciunt aliqua opera similia arti: sed de talibus aliquid firmiter asserere non possumus plenē. q̄ nostra cognitio oritur ex sensu, de talibus autem nondum habuimus sentium, nec vidimus habentem.

Ad maiorem tamen omnium horum intelligentiam sciendum, quod August. 16. de Ciui. Dei narrat nouem monstruositates gentium.

Vna quidem est: quod sunt quidam homines vnum habentes oculum in fronte media.

Secunda vero, quod sunt quidam habentes plantas versas post crura.

Tertia est, quod sunt quidam habentes vtrumque sexum: vt dextram mamillam habent virilē, & sinistram muliebrem: & inter se cōeundo gi-
gnunt, & pariunt.

Quarta monstruositas est: quod sunt quidam non habentes ora, sed per nares aluntur, & viuunt.

Quinta est, q̄ aliqui sunt staturæ cubitalis: quos Pygmaeos vocant.

Sexta est, quod alicubi feminæ, & mares quinque nati generant: & in octauo anno sunt homines illi ita decrepiti, quod ultra non viuunt.

Septima, q̄ sunt gentes non habentes nisi vnū crus, & non flectunt in illo crure genu, & videntur sonare verba Aug. q̄ in illo crure habēt duos pedes, quia forte habent vnum pedem ad effigiē duorum pedum: & est tantæ magnitudinis, & latitudinis pes ille, quod iacentes in terra, cōtra solem faciunt sibi vmbra de illo pede, & dicuntur hi homines maximæ celeritatis in cursu. potest enim contingere, quod illi, qui videntur sic homines: habentes simul duos pedes in vnum vnitos, habeant illum pedem, vel illos duos pedes sic vnitos, ita magnos, quod ex sola dilatatione, & restrictione velociter currant: vel forte habendo vnum crus, & vnum pedem, vel duos pedes sic coniunctos: saltando velociter currant, sicut & passeres, qui vel volant, vel saltant, nunquam autem aliter pergunt.

Ex Catō
paranēsi
moral. di-
te: Nā m-
da canu-
sed non e-
denda p-
tā.
* Monon-
an sint.

Monstra
mana q̄
& q̄q
Aug. To-
libro 16.
Ciu. dei.
lib. 2. ca.
& 8. Et
Tri. lib. 1.
2. 8. &
Lege Ge-
lib. 9. cap.
Et vide
effanum
lib. Phys.
2. tex. 1.
Et Ariā.
4. de gent.
animalum
4.
Monstrum
imagines
vide i Ma-
gistra ph-
li. 2. capā

Passer
morus.

Octava monstruositas est, quod sunt quidam homines sine ceruice: habentes caput intra humeros, ut in ipsis humeris labeant oculos.

Nona monstruositas est, quod sunt quidam homines habentes capita canina: quorum latratu magis ostendit eos esse bestias, quam homines. Has monstruositates non asserit August. esse, sed dicit se adinuenisse in historijs quorundam librorum.

Dicemus ergo cum Augustino in eodẽ libro & capitulo, quod qualẽcunque quis habeat formam corporis, vel colorem, vel motum: dum tamen sit animal rationale, mortale: ab Adam originem trahit, & per consequens est eiusdem speciei nobiscum: non est ergo nisi vnum animal rationale secundum speciem: licet sub hac specie sint multa indiuidua, & multæ possint esse diuersitates. Istæ autem diuersitates, quas narrauimus, possunt provenire ex deceptione nostra. quia credimus eos esse homines, qui tamen non sunt homines. Nam multi, qui nunquam vidissent Simias: quando viderent eas, possent putare eas esse quoddam genus hominum.

Secundo possunt illæ diuersitates venire ex monstruositate in natura: sicut quidam nascuntur cum pluribus digitis, quam quinque, tam in manibus, quam in pedibus. quidam, ut ibidem August. narrat, visus fuit, qui erat duplex ex parte superiori, & simplex ex parte inferiori: habebat duo capita: duo pectora: quattuor manus: vnũ venterem, & duos pedes. qui ergo in extraneis partibus videret aliquem talem: fortè non diceret hoc esse monstrum in natura, sed crederet aliqd genus hominum esse tale.

Tertio tales diuersitates provenire possunt, ut August. ait, ex voluntate Creatoris: cum huiusmodi diuersitates possint facere ad quandam pulchritudinẽ vniuersi: quæ omnia innuit August. eodem libro, & capitulo.

Possumus & nos addere quartam, & quintam causam, ut dicamus, quod multas diuersitates possunt facere alia, & alia plaga cœli. quia sicut videmus in aliquibus partibus sunt homines magni, & albi: in aliquibus parui, & nigri: quas diuersitates quia soliti sumus videre, non miramur eas: non est enim inconueniens, quod ex aliquo aspectu cœli fiant aliqua membra maiora: aliqua membra minora, ut in aliquibus regionibus, ut plurimum, habeant magnum nasum: aliqui magnũ, & grossum os, ut quasi videantur habere os caninũ, & ita loquuntur grosse, quod quando loquuntur: quasi videntur emittere quendam latratum canis. Et sicut dicimus de naso, & de ore, ita possumus dicere de collo quantum ad paruitatem: quod aliqui habent ita paruum collum, ut quasi non videantur habere ceruicẽ: omnes enim tales diuersitates possunt fieri ex alio, & alio aspectu cœli, quas non soliti videre, audientes admiramur eas: & fortè homines in narrando addunt, quia plus dicunt, quam viderint, vel fortè transeuntes aliquas partes celeriter, & nõ perfecte videndo, talia mentiuntur. Qui enim videret Gruem stã-

tem, quia semper stat quasi in vno pede: & videret eam volantem, quia volando ita coniungit, pedes, quod quasi videtur habere vnum pedem: si nesciret aliter naturam Gruis: fortè diceret se vidisse auem, quæ non haberet nisi vnum pedem.

Volumus addere etiam & quintam causam, ut dicamus, quod etiã ex arte possunt fieri multæ monstruositates: dicitur enim de Italia, quod cum semper fuerit terra bellicosa, quod matres filijs nascentibus comprimebãt capita, & faciebant ea quasi rotunda, ut aptius possent portare galeam: & cum hoc fecissent per aliqua tempora: nascebantur pueri cum talibus capitibus naturaliter, qualia matres sibi formauerant per artem. Nam, quia tales habebant & Patres habentes talia capita, nascebantur postea tales filij: ita possent & matres, cum puer est tener, sic pertrahere os, quod quasi videretur habere os caninum, & sic comprimere collum, ut quasi non videretur habere ceruicem. Sit ergo ad vnum dicere, quod animalia istarum diuersitatum, vel non sunt rationalia, & non habent intellectum: vel si rationalia sunt, ab Adam descendunt: & sunt eiusdem speciei nobiscum, vnde cunque illæ diuersitates provenierint. Via ergo rationis ad hoc nos ducit, quod intellectus coniunctus corpori non plurificetur secundum speciem: omnes enim habentes animam rationalem, nisi monstrum acciderit in natura, sunt similes Christo homini, qui secundum Apostolum ad Hebr. c. 2. per omnia voluit fratribus assimilari.

Gruum statum, & volans.

Italorum mos, & praefectum Romanorum, quod fuerunt bellicosi.

* Contradictio. Doctor non videtur sibi consistere. nam sexcentis in locis huius libri ait, nos habere corpus à materiis: animam dispositionem à patribus. Sed vmbra contradictionis tollitur. ibi. n. loquitur quantum ad materiam, quæ facta hæt à Mre. hic vero quantum ad lineamentum, quam hæt à Patre. Vide d. 16. q. 1. ar. 1. & d. 29 q. 1. ar. 3. dub. 2.

Monstrorum causæ diuersæ.

Nasum magnum, & os habentes.

C

ARTIC. III.

*An Anima rationalis debuerit
vniri corpori, sicut est unita.
Conclusio est affirmatiua.*

D. Th. 2. sentent. d. 1. p. 2. ar. 4. 5. Item contra Gent. li. 2. c. 56. 57. & in q. di. p. q. 1. de Sp. creat. art. 2.

ERTIO queritur: vtrum decens fuerit, vel debuerit anima rationalis vniri corpori. Et videtur, quod non, quia, ut dicitur in libro Sapientiae, Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam:

Deus ergo, qui est summè liberalis, & summè bonus: non debet animam, quam creat mundam antequam aliquid agat mali, vel boni, infundere corpori, vnde aggrauetur.

Præterea illud, quod habet esse per se subsistens: non potest coniungi alteri nisi accidentaliter: quia, quod vnitur alteri post esse completum: vnitur ei per accidens. sed anima humana potest habere per se esse: ergo nec debet, nec potest vniri ita corpori, quod fiat vnum inde essentialiter.

Aegid. super ij. Sent. L. 2. Præter-

Sap. 9.

Animæ, & corp. vniæ qualis.

Auer. 1. Physic. 67.

Atq, & cor-
poris vnio
qualis.

Præterea: anima ex vnione ad corpus: impeditur a sua beatitudine: quia impeditur a contemplatione spiritualium per operationes corporales. Vnde & Porphyrius dixit, qd aīa aufugiendū erat omne corpus, vt esse beata posset: sed Deus, cuius est omnia dirigere in finem, non debet aliquam suā creaturam impedire à fine: ergo &c.

Præterea: maximè distantia si coniungatur habebunt modicam vnionem, quia secundum, qd res plus differunt minus conueniunt, & minus vniri possunt. Vnde anima, & corpus, qd valde distāt, modica poterit esse eorum vnio: sed materiæ ad formam est maxīma vnio, non ergo poterit vniri anima corpori, sicut forma materiæ: & multo magis, nec debuit fieri.

Præterea: effectus nō est magis abstractus, quā sua causa: & per consequens potentia non potest esse magis abstracta, quā essentia: sed aliqua potentia animæ, vt intellectus, non est actus corporis: ergo multo magis essentia animæ non debet, nec potest esse actus corporis.

IN CONTRARIUM est, quia secundū Anselm. minimū incōueniens est impossibile apud Deum. Si ergo non esset decens animā vniri corpori, Deus non vniuisset eam: sed vniuit eam, ergo, &c.

RESOLVTIO.

Anima rationalis vniri debuit corpori decenter: idque ratione desiderij naturalis, euitandę coactionis, & ratione pulchritudinis Vniuersi, Dei potentie, ac bonitatis.

RESPONDEO dicendum, quod triplici via inuestigare possumus decentiam vnionis animæ ad corpus. Prima vt desiderium naturale animæ non sit frustra. Secunda ne cogamur ponere magis formam esse propter materiam, quā econuerso. Tertia est pulchritudo, & perfectio vniuersi.

T.c.33.

Propter primum sciendum, qd anima comparatur ad mēbra corporis, sicut ars ad organa: vnde, & in diffinitione animæ ponitur corpus Physicum organicum, quia membra corporis, vel varię partes corporis animati sunt quasi organa Physica, id est naturalia animæ. Ideo & Philosophus in 1. de anima vult, qd vnumquodque corpus aīatū hēat ppriā formā, i. ppriā animā: & ait cōtra Pythagoricos ponentes aīam ire de corpore in corpus, qd simile est, ac si aliquis dicat, tectonicam indui tybicides, vel vt habet alia literatura, qd ars carpentaria existat in musica. Imaginabimur ergo, qd sicut quælibet ars habet sua organa propria, & vna non se adaptat organis alterius, vt ars carpentaria non intrat tybicides, i. fistulas, nec adaptat se organis musicæ: sic quælibet anima requirit suum proprium corpus, & sua propria organa, & non adaptat se alteri corpori tanquā forma materiæ. Si ergo ars carpentaria haberet desiderium, desideraret coniungi proprijs organis, sine quibus nō potest proprias operationes exer-

cerere, sunt enim in arte propria opeta virtualiter, quæ actualiter exercet mediantibus proprijs organis. Sic in anima tanquam in radice virtualiter sunt oēs huiusmodi operationes corporeæ, quas exercet in corpore: propter qd habet naturale desiderium, vt vniatur corpori: vt possit huiusmodi operationes exercere: nā & separata, & in beatitudine existens: secundum Aug. 12. super Gen. circa finem: propter desiderium naturale, quod habet administrandi corpus: qd retardat ne omnino feratur in illud summum celum, quādiu non subest corpus: cuius administratione appetitus ille conquiescat. Ne ergo sit frustra, huiusmodi desiderium naturale, decēs fuit aīam vniri corpori.

Secunda via ad hoc idem sumit, ne cogamur ponere magis formam esse propter materiā, quā econuerso, non enim debemus credere, qd vnio animæ ad corpus sit magis propter bonum corporis quā propter bonum animæ: quia tunc esset dignius magis propter vilius: & forma magis propter materiam, quā econuerso. magis enim Deus subiecit materiā formę propter formam, vt forma esset in materia, quæ sine materia esse nō poterat, quā propter ipsam materiam: & magis vniuit corpus animæ, vt anima esset inde perfectior, & vt exerceret operationes suas in corpore, quas sine corpore exercere non posset; quā eam fecerit propter corpus: bonum ergo fuit animam vnire corpori, quia hoc est propter bonū animæ: quia magis corpus est propter animam, quā econuerso. nam si ex tali vnione anima nō sortiretur aliquod bonum, sed potius detrimentum: corpus autem sortiretur inde bonū: incideremus in incōueniens tactum, qd magis esset anima propter corpus, & forma propter materiam, quā econuerso.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex perfectione vniuersi, & ex pulchritudine eius. Nam secundum Aug. in Ench. Ex omnibus constat vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Et idem circa finem tertij super Gene. ait, quod singula bona in vniuerso, valde bona sunt. Et subdit: Non frustra additū est: Valde: quia & corporis mēbra si etiā singula pulchra sint: multo sunt tamen in vniuersi corpis cōpage oīa pulchriora. Magna ergo perfectio, & pulchritudo vniuerso deesset: si solū ibi esset natura purē corporalis, & pure spiritualis, & non esset ibi homo ex vtraque natura compositus, qui & si in se pulcher sit, in ordine tamē vniuersi est multo pulchrior. Assignantur etiam ab alijs alię congruitates, quod hoc decuit, quia in hoc manifestatur diuina potentia in coniungendo: maxime distantia: cuiusmodi sunt natura corporalis, & spiritualis. Manifestatur etiam in hoc ordo diuinę sapientię, qui in vniuerso habet supremum, infimum, & medium: supremū quidem, naturam pure spiritualement: infimum pure corporale: medium hominem ex vtraque compositum. quod si deesset homo, vel deesset hæc vnio: deesset hic ordo ex defectu medij, ex quo ordine valde innouescit diuina sapientia. Decuit etiā, vt dicitur, tertio Deū cōiungere aīam corpori, quia

* Atq, beat
cupit vniri
corpori.

Tomo 3.

* Animare
tardat à be-
titudine, p-
pter corp.

Tomo 3.

Vniuersa
creata est
valde bona.

Dei boni-
tas.

quia in hoc manifestatur sua bonitas, cuius est maxime se diffundere, fuisset enim non tanta diffusio bonitatis diuinæ, si solū fecisset creaturā pure spirituale, & pure corporale, & non fecisset hominem ex utraque cōpositū: ergo secundū hūc ordinem, quē videmus: decuit Deū hoc facere: quod si secus fecisset, secundū alium ordinē decens fuisset: ideo quoniam posset secus facere, non est querenda diuinæ voluntatis causa: ut Magister tangit in littera: ubi et circa hanc materiam quādam congruitates ponit, quas recitare non expedit.

R E S P. A D A R G. Ad primū ergo dicendum: quod si anima de se esset substantia non vnibilis corpori, sicut nec angelus est: multo esset natura nobilior: sed ex quo est apta nata vniri corpori: bonū est sibi, quod corpori cōiungat. quia separata à corpore, priuaret multis operationibus, quas potest in corpore exercere: sic ergo corpus aggrauat animam, naturaliter loquendo: sicut materia est impeditiua cognitionis. Si enim res esset immaterialis, eēt de se manifestior & cognoscibilior, quā materialis: sed si ponitur res esse materialis: multū facit ad cognitionē eius scire naturam materiæ, sic secundū naturā cursū, perfectior esset anima si non esset apta nata vniri corpori. Sed ex quo est vnibilis: non nullā perfectionem cōsequitur ex huiusmodi vnione.

Anima, & corporis vnio non est accidentalis.

Ad secundū dicendū: quod corpus adueniens animæ, cōtrahitur ad cōsortiū illius esse, quod habet anima. imaginabimur, n. quod anima infundendo creat: & creādo infunditur: & in illa infusione fit vnū esse animæ, & corporis: anima ergo recedente à corpore, remanet si bi illud esse, quod acquisiuit in corpore: & tū in resurrectione vnietur corpori, & readmitteret corpus ad cōsortium illius esse: non ergo vnio animæ ad corpus est accidentalis.

Ad formā autē arguendi dici dēt: quod quā aliquid aduenit alicui existenti, ut cōiter ponitur, dāt nouū esse, ut albedo adueniens homini dat esse album, qualecūque sit illud esse: siue sit esse, quod sit res, siue modus rei: talis aduentus est per accidens. Sed si vnies, & vnitū non constituunt nisi vnum esse, ut cōiter dī, & bñ: sicut est in vnione animæ, & corporis: talia vniantur per se, & essentialiter.

Ad tertiū dicendū, quod si anima non esset corpori vnibilis, non esset eiusdem speciei cū seipsa: & esset alio modo apta nata venire ad beatitudinē, quā modo sit: sed cū sit corpori vnibilis: est apta nata consequi beatitudinē suā per operationes, quas exercet in corpore. Deus ergo vniedo eā corpori: non impediuit eam a fine: sed posuit eam in via: quod si vellet Deo adherere, posset consequi finem.

Ad quartū dicendū, quod corpus, & anima possunt considerari dupliciter: aut secundū proprietates naturæ: aut secundū proportionē potētiae ad actū. cū ergo dī, quod valde distantia modicū vniantur: non est intelligendū de distantia secundū proprietates essentiae, vel naturæ: quia sic magis fieret vnum ex duobus in actu: cū magis cōueniant: vel ex duobus in potentia, quā ex actu & potentia. sed accipienda est hæc distantia & conuenientia secundum proportionē potētiae ad actū: ut quā est potentia ordinata, & proportionata ad aliquē actū: tūc fit

A vnū essentialiter, & per se, & per cōsequens secundū proportionē potētiae ad actū: & quia anima & corpus, cui infundit: licet multū distent secundum proprietates essentiae, vel naturæ: tū secundum proportionē potētiae, & actus proportionata sunt: sicut ea, ex quibus debet fieri vnum essentialiter: ideo ex eis constituitur essentialiter.

Ad quintū dicendū, quod anima non est sic immersa materiæ, sicut formæ materiales, quæ educuntur de potentia materiæ: sed quia anima secundū essentiam creat a Deo: & non est dare substantiā ociosā: ideo oportet, quod in ipsa essentia animæ fundentur aliquæ virtutes & potētiae: formæ ergo separatae, cuiusmodi sunt angeli, nullas virtutes habent organicas: formæ autē materiales, de potentia materiæ educatæ, oēs potētias habent organicas: anima autē humana, quā cū substantijs separatīs conuenit: quia non educit de potentia materiæ secundū substantiā, & cōuenit cū formis materialibus, quia educitur de potentia materiæ secundū dispositionem: & infunditur corpori: & est perfectio corporis: ideo cū vtriusque cōueniēs, aliquas virtutes habet organicas, aliquas non organicas. Anima ergo humana cōiuncta corpori: nec oīno est absoluta forma, & separata sicut est angelus: nec omnino est, immersa materiæ sicut sunt aliæ naturales formæ.

Anima humana educit ne potētia materiæ secundū dispositionem.

B Ad formam ergo arguendi cū dī, quod potentia non est plus abstracta, quā esse: dici dēt quod ipsa essentia animæ est aliquo modo abstracta, prout secundū id, quod est, non esteducta de materia: intellectus autē, & voluntas, quæ sunt potētiae non organice, sequuntur animam, ut est sic abstracta, & ut materiā superat, ex abstractione ergo essentiae sequitur abstractio potētiae. si enim esset anima oīno suæ materiæ immersa, tales potētias habere non posset.

A R T I C. III.

An Anima rationalis vniri debeat tali corpori mixto. Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. lib. 2. contra Gent. cap. 90. item in q. disp. q. 1. de Sp. creat. artic. 6.

QUARTO queritur, utrum fuerit cōgruum, quod anima vniretur tali corpori sic mixto, & sic cōposito ex contrarijs: & habenti tā tā diuersitatem partium. Et vñ, quod corpus, cui vnitur anima rationalis, debuerit esse de natura celi. nam nobilissima formæ debetur nobilissima materia: sed inter omnes formas, quæ sunt vnite materiæ, vel corpori: anima humana est multo nobilior. debuit ergo vniri nobilissimo corpori, huiusmodi autē esset corpus, quod esset de natura celi, ergo, &c.

D Præterea: quāto corpus est magis separatum a contrarietate: tanto magis est proprium organum animæ ad cognoscendum. inde est, quod homo est prudentissimum animalium: quia habet cōplexionem magis redactam ad medium: & magis

Homo est prudentissimum animalium.

gis a contrarijs separatam: sed inter omnia corpora corpus celi est magis a contrarijs separatum: ergo de natura celi debuit esse corpus nostrum.

Anima humana cur corpori terrestri unita.

IN CONTRARIUM est, quia secundum, quod ait Magister in littera: ex hoc dat spes animæ, quod possit uniri Deo per gratiam in beatitudinem. quia in unione naturali unita est tam vili materiæ per naturam, ergo quanto magis est vilis materia, tanto magis confertur animæ talis spes, bonum ergo fuit animæ non uniri corpori celesti, sed terrestri: ut ex hoc magis speraret posse uniri Deo, quia si hoc fuit possibile, quod tantum descenderet per naturam, non reputabit impossibile, quod possit tantum ascendere per gratiam.

Dub. I. Lateralis.

An debuerit uniri corpori simplici.

Conclusio est negatiua.

D. Tho. in q. disp. q. 1. de sp. creat. artic. 7.

LETIVS autem dato, quod non habuerit corpus celeste: videtur, quod debuerit habere corpus de aliquo elemento simplici, ut puta de aere. nam simplex corpus vñ magis conforme simplici naturæ: & corpus, quod est formalius naturæ formaliori: cū ergo anima rationalis sit simplicior, & formalior, quàm sint aliæ animæ aliorum animalium coniunctæ materiæ terrestri, videtur, quod debuerit habere corpus de aere, quod est formalior, & simplicior, quàm terra.

Præterea: corpus datum est animæ rationali, ut moueat secundum eius imperium: & quia corpus magis habile ad motum est aer: debuit ergo habere corpus de aere.

IN CONTRARIUM est ratio superius facta, quia quicquid Deus facit: cū sit sapientissimus: arbitrādum est decentissima ratione esse factum. Sed Deus coniunxit animam nostram non copori aereo, sed domui lutæ, & fundamento terreno, iuxta illud Iob 4. Ecce qui seruiunt ei, nō sūt stabiles, & i angelis suis reperit prauitatem. Quot magis qui habitant domos luteas: ergo, &c.

Corpus humanum domus lutea.

Dub. II. Lateralis.

An debuerit uniri corpori homogeneo.

Conclusio est negatiua.

LETIVS videtur, quod debuerit habere corpus homogeneum. Dato. n. quod habeat corpus mixtum ex pluribus elementis: vñ, quod homō corpus debeat esse homogeneum. i. similitudinem partium, sicut est lapis. non. n. debuit esse ex tot varietatibus compositum, ut ex carnibus, ossibus, nervis, & ceteris talibus. nam anima illa, quæ est tota in qualibet parte, videtur, quod debeat habere tale corpus, cuius quælibet pars suscipiat prædicationem totius. huiusmodi autem est corpus similitudinem partium: quia quælibet pars lapidis est lapis: non autem est huiusmodi corpus dissimilitudinem partium, quia non

qualibet pars manus est manus. Et quia anima est tota in toto, & in qualibet parte eius tota, ut vult Aug. 6. de Trinitate. videtur, quod repugnet tali formæ, quod possit esse tota in parte: nisi corpus sit similitudinem partium, ut partes suscipiant prædicationem totius.

Tome 3. 7.

Præterea: si corpus unitum animæ rationali debet esse corpus mixtum: cum huiusmodi anima sit simplex, debet esse tale illud corpus, quod magis accedat ad simplicitatem, tale autem est corpus similitudinem partium, ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia actus actuum sunt in patiente, & disposito: propter quod forma requirit propriam materiā: & anima proprium corpus: sed proprium corpus, quod cadit in diffinitione animæ, est organicum Philosophicum: ut patet ex 2. de anima: huiusmodi autem non potest esse corpus simplex, nec corpus similitudinem partium: quia tunc non esset organicum, nec haberet distincta instrumenta.

2. de anim. tex. c. 34.

T. c. 7.

Dub. III. Lateralis.

An in corpore humano debeat dominari aliquod elementum. Conclusio est affirmatiua.

Io. Iand. in primo libro de Cælo, q. 9.

LETIVS autem dato, quod corpus unitum animæ sit mixtum, & nō sit similitudinem partium: videtur, quod in tali corpore dominantur elementa leuia, nam quanto formalior est anima, tanto in corpore suo magis debent dominari elementa formalia: sed anima nostra est multo formalior, quàm sit anima bruti: & anima celi est multo formalior, quàm sit anima nostra. Sicut ergo cælum est multo formalius, & actius, quàm sint omnia elementa, sic corpus nostrum debet esse multo formalius, & actius, quàm sint corpora aliorum animalium. In corpore ergo debent dominari elementa formalia, ut aer, & ignis.

IN CONTRARIUM est, quia factum est de limo terræ, quod ideo dictum est, quia ibi dominatur terra, & si Deus fecit corpus nostrum tale, decens est, quod debeat esse tale.

Homo c. de limo d. eius.

Resolutio Articuli IIII.

Anima rationalis debuit uniri corpori mixto, non celesti, ratione simplicitatis, impassibilitatis, & motus celi.

RESPONDEO dicendum, quod triplici via inuestigare possumus, quod corpus coniunctum animæ nostræ non debet esse de natura celi. Prima via sumit ex simplicitate celi. Secunda ex impassibilitate eius. Tertia ex motu ipsius.

Prima via sic patet: nā anima coniuncta corpori finem esse, non potest mouere corpora, nisi per virtutem organicam existentem in musculis, & in nervis. anima enim celi non unitur cælo immediate per

per suam essentiam: Sed virtus, quæ est in essentia animæ cœli, immediatè attingit cœlum: & quia virtus illa non est organica: inde est, q̄ motoribus cœli in mouendo cœlum non accidit lassitudo, sed anima nostra, vel quæcunque anima faciens cum corpore vnum secundum esse: immediatè attingit corpus per essentiam, propter quod si aliqua virtus fundatur immediatè in essentia animæ: huiusmodi virtus immediatè non attingit corpus, & quia mouens, & motum debent esse simul, & debent se attingere mediante tali virtute, non erit anima sufficiens ad mouendum corpus. Intellectus ergo, & voluntas, q̄ fundatur in ipsa essentia animæ, non dicuntur immediatè attingere corpus: Propter quod anima per intellectum, & voluntatem non est sufficiens ad mouendum corpus, sed oportet, esse virtutem in musculis, & neruis, cui imperat anima per voluntatem, & quæ exequitur motū corporis, propter quod si læditur neruus, vel illud, in quo cōsistat virtus motiua, quam habet anima: non obediēt sibi illud membrum ad motū: corpus ergo vnitum animæ debet esse tale, vbi possit esse virtus motiua, impellens alias partes corporis, sicut in musculis, & neruis est virtus motiua impellens membra corporis: nullum autē tale, vbi per naturam est impellēs, & impulsū, & vbi determinatè hoc est aptum natum esse impellēs, hoc autem impulsū: potest esse corpus simplex, quia tale est similitum partium, propter quod vna pars non magis est apta nata esse actiua, quàm alia, vel magis passiuā: immo, vel quælibet est actiua, vel quælibet passiuā. Potest autē in corpore simplici dari, quod vna pars sit spissior alia: sicut in cœlo stella est spissior pars sui orbis: propter quod vna pars erit luminosior alia, Propter quod dicimus in cœlo, quod influere, & agere est magis à partibus luminosis. Sed ex quo totum corpus est simplex, & non est alterius naturæ in toto, & in partibus: nō erit dare, quod vna pars se habeat, vt agens: alia, vt patiens: nisi fortè diceremus, quod vna pars impulsā ab alia impellit partem aliam: secundum quē modum vna pars aeris impellit aliam partem.

Sed, quod magis hæc pars impellat illam: hoc est, quia hæc pars impellitur immediatè ab alio, & non illa. sic vt etiā & motor cœli ponitur in oriente, & pars oriētis impulsā impellit partem aliam: vnde nec in cœlo semper est eadem pars cœli in oriente: immo ponendo, quod semper motor cœli sit in oriente: aliquando primò impellitur hæc pars cœli: aliquando primò illa: secundum, quod nunc hæc pars, nunc illa in oriente esse incipit. Talia ergo bene possunt esse in corpore simplici: sed, q̄ hæc pars habeat virtutē motiuā, & impulsuā: illa autem hac omnino careat, sed sit receptina, & passiuā: in corpore simplici saluari non potest. cœlum ergo eo ipso, q̄ est corpus simplex, & est eiusdē naturæ in toto, & in partibus non potest esse vnitum animæ: ex quo, & anima fiat vnū secundum esse, & à qua moueatur per virtutes organicas.

A Secūda via sumitur ex impassibilitate cœli, & ex eo, q̄ non suscipit peregrinas impressiones. dictum est enim, q̄ ideo anima cœli in mouendo non lassatur, quia non mouet, mediante virtute organica. Sed quia anima faciens cum corpore vnum secundum esse, non potest mouere nisi mediante virtute organica: oportet, q̄ omni tali corpori sic moto accidat lassitudo. Propter quod oportet omne tale corpus esse passibile per naturam, & esse susceptibile peregrinarum impressionum, quæ cœlo competere non possunt.

B Tertia via ad hoc idem sumitur ex motu cœli. Nam motus cœli secundum naturæ cursum semper est regularis. potest enim hæc sphaera cœlestis inferior moueri diuersis motibus: prout à superiori sphaera reuoluitur: sicut reuolueretur medulla in osse: motus tamen cuiuslibet sphaeræ propriè semper est vniformis, quod non potest competere corpori moto per virtutem organicā, cui accidit lassitudo: est etiam contra naturam talis corporis, q̄ nunc magis appropinquet terræ, nunc magis elongetur: loquendo quantū ad totam sphaeram, cui per se competit moueri. Nam dato, q̄ sit dare circulos eccentricos: sicut communiter Mathematici ponunt: totus circulus eccentricus secundum se totum semper est in eadem propinquitate ad terram, & in eadem distantia, sed hæc pars eccentrici, vel stella in eccentrico fixa, cum est in auge, i. in sublimiori parte eccentrici: erit à terra longinquior, quàm cum est in parte opposita, motus ergo rectus est contra naturam cœli, quod neque est graue, neque est leue: cui non competit moueri à medio, nec ad medium, sed circa medium. corpus ergo vnitum animæ secundum esse, quod mouetur per virtutes organicas, quod est susceptiuum peregrinarum impressionum (quod oportet, ex consequenti esse passibile: & oportet moueri rectè, & aliter, vt expedit salutis talis corporis) de natura cœli esse non potest, nec etiam debet, poterit autem tali corpori per gratiam conferri, vel per dores supernaturales poterit ei tribui, q̄ sit impassibile: tamen, q̄ secundum naturā sit impassibile, & sit organicum, esse non potest.

RESP. AD ARG. ART. IIII.

Ad primū dicendū, q̄ tale corpus debet vniri aīæ, p̄ qd̄ aīa possit exercere operationes suas, dū existit in tali corpore: eo, q̄ corpus est magis ppter animam, quàm econuerso, & quia hoc non posset anima, si esset corpus suum de natura cœli, quia in tali corpore non possent esse membra organica, vt requirit anima, ideo tale corpus datum animæ non est de natura cœli.

D Ad secundum dicendum, q̄ corpus animalis prudentis debet sic esse separatum à contrarietate, vt possit suscipere impressiones sensibilibus: quia cognitio cuiuslibet animalis, vel est sensitiua tantum, vel secundum naturæ cursum à sensu incipit. quod autem sic est separatum à contrarietate, nō est: quod nullo modo habeat contrarium, sicut cœlum: quia tunc non susciperet sensibilibus impressiones, sed est separatum à contra-

Eccentrici an sint em per aquē p pinqui rectæ. Vide cōtra. Dist. i. p. 1. q̄ 2. art. 3. in Resoluto- ne. Dub. 1.

Cognitio oīs à sensu.

Motoribus cœli cor lassitudo non accidat.

Anima humana cur p voluntatē nō possit mouere corp⁹

Cœli pars spissior est luminosior, vt stella.

Motor cœli in oriente.

Cœlum nō potest vniri animæ.

contrarietate, quia habet complexionem redactam ad medium. de tali enim separatione à contrarietate: verum est, quod dicitur, quod quanto corpus animalis per se loquendo magis est sic separatum à contrarietate, i. magis est sic redactum ad medium, tanto illud animal est prudentius.

RESOLVTIO DV B. I.

Anima rationalis elemento simplici vniri non debuit, ratione prouisionis salutis faciendæ per Deum, & naturam: ratione sensus tactus referuandi: complexionisque mediæ retinendæ.

Id autem, quod vltius quærebatur, vtrum debuerit esse corpus de aliquo elemēto simplici, vtpote de aëre, dici debet, quod triplici via inuestigare possumus: quare non est possibile, vel non decet huiusmodi corpus esse de aliquo elemento simplici. Prima via sumitur ex eo, quod natura, vel Deus debet prouidere salutem cuiuslibet: Secunda ex eo, quod in quolibet animali oportet referuari sensum tactus. Tertia sumitur specialiter ex homine, qui debet habere complexionem potissimè redactam ad medium.

Prima via sic patet: nam quodlibet elementum habet partes de facili diuisibiles, & ad inuicem separabiles. Ipsa. n. terra, quæ inter cetera elementa videtur esse magis compacta, vbi soliditatem non habet; est puluis: vbi autem terra se tenet, non est pura, sed habet aquam admixtam: terra enim pura purius est, nec habet partes se tenentes ad inuicem: sic & aqua, & aer, & quodlibet elementum habet partes de facili diuisibiles, sed diuisio partium in animali est animalis destructio: si ergo natura, vel Deus hominis, vel cuiuscunque animalis fecisset corpus de aliquo elemento puro: non prouidisset salutem eius, quia de facili partes talis corporis fuissent diuisibiles: statim illud corpus esset destructioni subiectum.

Secunda via sumitur ex eo, quod in quolibet animali oportet dare sensum tactus, & propter salutem eius, & propter sensus alios. propter salutem eius, quia animal non vbiq; videt: neque vbiq; audit. Ingeniauit ergo natura, vt esset tactus in toto corpore, vt vbiq; sentiret animal secundum sensum tactus, quia si hoc non esset, posset comburi per animalis, & non sentiret. Posset ergo animal de leui perdere omnia sua membra, quia non sentiret læsura. Ingeniauit ergo natura neruum illum, in quo referuatur sensus tactus, quasi per ramos capillares per totum corpus extendi sicut in folijs arborum: quasi ad modum nervorum extenduntur quedam lineæ, seu virgulæ in qualibet parte folij. per hunc ergo neruum sic vbiq; extensum sentit animal vbiq; illud, quod est immutatum tactus, & percipit tristabile, & proficuum: ideo potest se saluare, fugiendo nociua, & sequendo proficua: sensus ergo tactus fuit valde necessarius animali ad salutem eius. Est etiam huiusmodi sensus ani-

A mali necessarius propter alios sensus. Nam hic est fundamentum omnium aliorum sensuum: sicut enim qualitates primæ: quæ per se sunt obiectum tactus: sunt quasi fundamentum qualitatum secundarum, quæ sunt obiecta aliorum sensuum: vel sicut huiusmodi qualitates primæ præsupponuntur ab alijs omnibus qualitatibus: sic sensus tactus est sensus primus, & præsupponitur ab omnibus alijs sensibus. immo, vt declarari habet in 2. de Anima, animal est animal propter tactum, quod sic exponi potest. Nam quilibet sensus est media proportio sensibilium. Nam alij sensus, vtpote visus, est sic media proportio eorum, quæ debet recipere, quod est omnino & denudatus à natura ipsarum, vt à natura colorum, sed tactus non est omnino denudatus à qualitatibus primis, est enim quilibet sensus proportio quedam, vt declarari habet in 2. de anima. t. 123. vbi ostenditur, quod excellentia sensibilium corrumpit sensum: sicut corrumpitur proportio, & symphonia, nimis fortiter pulsatis chordis. res ergo, vbi mixtio non est sic redacta ad medium, quod possint immutari secundum huiusmodi proportionem mediam, non possunt habere sensum tactus. Animal ergo est animal propter sensum tactus, quia sufficit ad hoc, quod sit animal, quod habeat complexionem sic redactam ad medium, vt possit ibi referuari sensus tactus, qui est minima medietas, quæ possit esse in animali. Arguatur ergo sic: Minor medietas, quæ potest referuari in animali, est medietas, quæ constituit sensum tactus: sed ad talem medietatem non solum non sufficiunt elementa media, sed etiam non sufficit quælibet mixtio: corpus ergo animalis non potest esse ex elemento simplici: nec etiã potest esse quodlibet corpus mixtum, sed oportet esse sic mixtum, quod sit ibi tanta redactio ad medium, quod possit ibi referuari sensus tactus. & quia sensus tactus est media proportio qualitatum tangibilium: quæ medietatem non habent elementa simplicia: eo, quod habeant excellēcias talium qualitatum, ideo nullum elementum simplex potest esse corpus alicuius animalis. Potest autem, & hæc ratio aliter deduci, vt dicamus, quod propter corruptionem aliorum sensuum: non corrumpitur animal: nec per se loquendo propter excellentiam aliarum qualitatum, sed propter corruptionem sensus tactus, & propter excellentiam qualitatum tangibilium, vt nimis calor, & excellens frigus corrumpunt animal. quod ideo est, quia qualitates tangibiles sunt qualitates actiue & passiue elementorum disponentes materiam ad suspensionem formæ. quando autem sic est disposita materia, quod est ibi redactio ad medium, vt possit esse media proportio tangibilium, quæ sufficiat ad sensum tactus: potest talis materia, vel tale corpus esse subiectum animæ animalis. quando autem tollitur hæc proportio, non vltius durat animal. propter quod & hoc modo animal est animal propter tactum, & quia huiusmodi media proportio tangibilium, quæ requiritur ad tactum, in elemento simplici referuari non potest; nullum elementum

Tactus est fundamentum sensuum

Animal est animal propter sensum tactus. t. c. 16, 17. quo modo intelligatur.

* Recipit omne de esse denudatum à natura recepti, glossa ab Auerro. de anima c. 43. ex li. 6; 2. de anima. 67. & intelligitur specificè, non genericè. Vnde a qualiter calida, aut frigida: mollia, vel dura, non sentimus. 2. de anima. t. c. 118. Sed i hoc Auerroes impugnatur à Mercennario in sui dilucidationibus.

Tactus corruptione corrumpitur animal.

Terra pura quædam est.

Tactus est in toto corpore animalis.

elementum simplex est congruum corpus alicuius animalis.

Tertia via ad hoc idem sumitur specialiter ex homine. omnes enim alij sensus præsupponunt hanc proportionem: non quod semper sint inferiores alij sensus, ubi sit melior hæc proportio, habens. n. meliorem tactum, potest habere peiorem visum, & peiorem olfactum. * homo. n. omnia animalia excedit in tactu: non tamen excedit in alijs sensibus: & aues enim habent acutiores visum, vt plurimum, quam homines, vel saltē multæ auium hoc habent: & canes in odoratu multū excellunt homines: & nullum tamen animal, nec aranea, vt quidam fabulantur, excellit hominem in tactu. Nobilitas ergo tactus facit ad nobilitatem complexionis animalis. nā si ex hoc corpus potest perfici per animam animalis, quia reseruat in eo media proportio tangibilium, vt possit ibi reseruari sensus tactus: consequens est, quod complexio animalis, quasi magis redacta ad medium, sit nobilior, quam complexio vegetabilium, vel quā mixtio aliorum mixtorum. quanto ergo magis est talis redactio ad medium, tanto nobilior est complexio. & quia homo, eo quod est prudentissimum animalium, habet complexionē magis redactam ad mediū: si repugnat alijs animalibus habere corpus ex simplici elemento, in quorū corporibus nō requiritur tanta proportio tangibiliū, multo magis hoc repugnat homini.

R E S P. A D A R G. D V B. I.

Ad primum dicendum, quod corpus non est nisi organum animæ, per quod exercet operationes suas, tale ergo debet esse corpus, quod anima possit in eo aiales operationes exercere: huiusmodi autem non est corpus simplex: ubi non est redactio ad medium. In vidēdo, n. quale debeat esse corpus animalis, non debemus arguere per communia, & logicē, vt dicatur, quod animæ simplici debeat corpus simplex: sed debemus arguere ex ipsis proprijs, vt dicamus, quod ex hoc tale datum est corpus animæ, vt in eo exerceat operationes proprias: propter quod oportet tale corpus esse organicum, & mixtum, quia in simplici elemento talia exerceri non possunt.

Ad secundum dicendum, quod anima nō mouet corpus, nisi mediante virtute motiua existēte in musculis, & neruis: corpus ergo simplex quantumcumque sit de se habile ad motum per impressionem: nō tamen est habile, vt moueatur eo modo, quo mouet anima, quia ex corpore simplici musculi, & nerui constare non possunt: corpus ergo simplex non est congruum animæ.

R E S O L V T I O D V B. I I.

Corpus Adæ homogeneum esse non debuit ratione diuersitatum, sensuum, tactus, complexionis, & compositionis.

Ad id autem, quod vltius quærebatur de corpore homogeneo, vel de corpore cōsimiliū partium: dici debet, quod triplici via inuestigare possumus tale corpus non

esse congruum animæ. Prima via sumitur ex diuersitate sensuum, quæ requiritur in animali perfecto. Secunda ex modo tangendi: qui competit cuilibet animali. Tertia ex complexione, vel compositione, quam animali tribuimus.

Prima via sic patet: nam omnia animalia perfecta, de necessitate habent omnes sensus. nam cum animal reponatur in esse animalis per animam sensitivam, non habet animam sensitivam perfectam, quod non habet omnes sensus, & per consequens non est perfectum animal. diuersitas autem sensuum, & potissimè oēs sensus in corpore cōsimiliū partium esse non possunt, quia alius, & alius sensus requirit aliud, & aliud organū, qd sine diuersitate partium esse nō potest, nullius ergo animalis perfecti, nec etiā imperfecti, & multo magis hominis: potest esse corpus congruū, si sit similitudine partium.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex modo tangendi, nam non solum animalium perfectorum: sed etiam nullius animalis, potest esse proprium corpus congruum: si sit simplex, quod ex modo tangendi patet, nam omni animali inest sensus tactus, hic autem sensus semper sentit per medium intraneum. ergo oportet in omni corpore animalis ex ipso modo tangendi, dare diuersitatem in partibus, quia oportet ibi esse aliquid, quod sit organū tactus: cuiusmodi est neruus aliquis: & aliud, quod sit medium in tactu: cuiusmodi est caro. corpus ergo animalis omnino cōsimiliū partium esse non potest.

Tertia via sic patet: nā in omni animali oportet dare carnem, quæ est medium in tactu. nam si non est animal sine tactu, & tactus sit per carnem: tanquam per medium intraneum, & conaturale sibi: oportet carnem esse de compositione cuiuslibet animalis. Sed si caro esset quid molle, non saluaretur animal, nisi esset aliquid durū sustinens carnem, ideo aliqua animalia ad sustentamentum carnis habent ossa: aliqua spinas: aliqua sypionem. i. neruum quendam extēsum per carnem sustentem molliciem carnis. quia ergo sic oportet esse compositum animal: ex ipsa compositione animalis patet, qd corpus eius nō potest esse omnino similitudine partium.

R E S P. A D A R G. D V B. I I I.

Ad primum dicendum, qd anima rationalis reseruatur in qualibet parte corporis: non sē se: sed secundum, quod habent ordinem ad totum. & quia ad vnum, & idem totum possunt habere ordinem diuersæ partes: tam cōsimiles, quā dissimiles: poterit vna, & eadem anima esse in pluribus partibus: tam similibus, quā dissimilibus. quia ergo anima est in hoc toto homine secundum, quod partes habēt ordinem ad totū: ideo hic totus homo est similis illi toti homini: ita si anima esset in qualibet parte hominis secundū se, & absolutē considerata: esset qualibet pars similis cuilibet parti: sed hoc nō est, vt iā dictū est.

Ad secundum dicendum, quod corpus mixtū, quod est organum animæ: debet esse tale, vt sæpe diximus,

* Homo ratiō
excellentissimus
animalium.

* Aues in
visu, Canes
in odoratu
excellunt
hominem.

* Animal
nullum ex
cellit homi-
nē in tactu.

Animal co-
rens aliquo
sensu nō ha-
bet animā
sensitivā
perfectā.

Neruus est
sensorium
tactus secū-
dum medi-
um, non a-
tem Arist.

diximus, quòd anima in eo possit animales operationes exercere: huiusmodi autem non potest esse corpus similitum partium, quia nec etiam solum tactum in tali corpore exercere posset.

RESOLVTIO DVB. III.

In corpore humano plus est de quantitate elementorum materialium, & passibilium, quàm agentium, & formalium, quantum ad quantitatem molis. Contra verò quantum ad quantitatem virtutis.

Ad id autem, quod querebatur vltius, quòd in corpore mixto, & maximè in corpore humano debent dominari elementa magis actiua, & magis formalia; dici debet, quòd huiusmodi dominium, vel potest esse secundum quantitatem virtutis, vel secundum quantitatem molis. Secundum autem quantitatem molis, impossibile est, quin sit ibi plus de elementis materialibus, quàm formalibus. quia si esset ibi tantum de quantitate ignis sicut de quantitate alicuius alterius, ignis totum destrueret, & totum consumeret, quia ergo in elementis formalibus plus est de actione: in materialibus plus de passibilitate, vt sit proportio in corpore mixto secundum quantitatem molis: plus oportet ibi esse de elementis passivis. Vnde Aug. 3. super Gen. ad litteram ait: Distribuitur enim elementa ad patiendum duo; humor, & humus, i. aqua, & terra: ad faciendum autem alia duo: aer, & ignis. Aliquod ergo dominium in corpore animalis, & potissimè in corpore hominis habent elementa calida, quantum ad dominium virtutis, quod satis designatur in hoc, quòd homo staturam erectam habet: & aliquod dominium habent elementa grauius quantum ad quantitatem molis, eo enim ipso, quòd animalia desiccantur, & indigent restauratione: videtur in eis dominari calidum, & elementum leue. quia vero feruntur deorsum quantum ad quantitatem molis, dominatur in eis elementum graue.

RESP. AD ARG. DVB. III.

Quod ergo obijcitur, q̄ anima nostra est formalior, quàm aliz formæ immesse materiæ. Ideo debet esse suum corpus formalius: sic arguere est valde per communia, & non est ex proprijs. Tamen dici potest, quòd licet elementa formalia in corpore animalis habeant aliquod dominium virtutis: non tamen habent dominium secundum quantitatem molis. Nam dominium secundum quantitatem molis non possunt habere elementa leuia, vel elementa actiua, quia tunc consumerent alia: sed semper tale dominium habent elementa grauius: cuius signum est, quia omnia corpora mixta siue sint animata, siue non: deorsum mouentur naturali motu. Possunt tamen ex impulsu facto in aliquo elemento, moueri aliqua talia corpora sursum, vt pisces ex impulsu, què faciunt in aqua, possunt moueri sursum: & aues ex impulsu, quem faciunt in aere: volatio enim

Pisces, & Aues quò moueantur sursum.

Animum in aere, quasi similis est natationi piscium in aqua: naturali tamè motu omnia corpora mixta deorsum tendunt.

Dub. I. Litteralis.

SPER istam partem primo dubitatur de illo verbo, quòd beatitudinis diuinæ particeps nō est nisi creatura rationalis. Nam beatitudo diuina est idē, quod bonitas eius: sed bonitatis eius omnes creature sunt participes: ergo, &c.

B Dicendum, q̄ beatitudo dicit quoddam vniuersale bonum: est enim beatitudo, secundū Boetium, status omnium bonorum aggregatione perfectus. quia ergo creature irrationales non possunt esse participes bonitatis diuinæ secundum se: prout est in se quoddam vniuersale bonum, sed solum sunt participes secundum quandam particularem acceptionem bonitatis: ideo ipse sume participes bonitatis diuinæ: nō tamen dicuntur participes beatitudinis. sed creatura rationalis licet secundum id, quod est, nō sit susceptibilis vniuersalis boni, quia nunquā potest esse vniuersale bonum: tamen secundum operationem suam est particeps ipsius Dei, qui est vniuersale bonum. potest enim ad hoc peruenire, quòd immediate Deum videat, & amet: qui est vniuersale bonum: ideo dicitur esse beatitudinis particeps. Vnde & Magister in littera volens ostendere, quomodo creatura rationalis sit beatitudinis particeps: ostendit quomodo talis creatura possit attingere summum, & vniuersale bonum, dicens, q̄ fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret.

Beatitudo est vniuersale bonum

Dub. II. Litteralis.

Vltius dubitaret fortè aliquis, quo angelus dicatur rationalis, vt Magister videtur dicere in littera. Dicendum, quòd creatura aliqua potest dici rationalis, vel quia habet apud se rationes rerum, vel quia ratiocinatur de rebus. si ergo aliqua causa est, quare dubitatur: vtrum angelus dicatur rationalis: hoc est, quia nō intelligit cum discursu. nam si dicatur aliquid rationale, quia intelligit cum discursu: tunc rationale dicitur à rationatione, quod arguendo, & syllogizando fit. sed si dicatur aliquid rationale, quia habet apud se rationes rerum: non quia ratiocinando, & discurrendo intelligat: sic esse rationale etiam simpliciter naturæ non repugnat. nam & in ipso Deo sunt rationes rerum. Vnde & de Dei filio dicitur 6. de Trinit. c. vlti. quòd est ars omnipotentis, ac Dei sapientis, plena omnium rationum. Et 83. q. quæstione de ideis dicitur, quòd rationes, per quas productæ sunt res: nō nisi in mente Creatoris arbitrandum est esse. hoc ergo modo, & in ipso angelo sunt rationes rerum: differunt tamè, quia huiusmodi rationes, quas in Deo dicimus: sunt

Tomo

Opinionum
diuersitas.
* Oppositū
huius sen-
tit Scot^{us} d.
5. lib. 1. sen-
tiā dicit nō
esse neces-
sariū, quod
Angel^{us} nō
discurrat à
principijs ad
conclusionē.

Angelus
quomodo
discurrat.

sunt rerū productiuæ. In * angelo vero sunt rationes rerum; quæ sunt rerum expressiuæ, & representatiuæ. dicitur ergo angelus esse natura rationalis: non quia ratiocinando, & discurrendo intelligat: sed quia habet apud se rerum rationes. Quia si tamen esse rationale ad intelligere cum discursu vellemus restringere, dicemus, quod licet angelus intelligendo non ratiocinetur, nec syllogizet: nec discurrat à præmissis ad conclusionē, vel à causa ad effectum: discurret tamen à cognitione per vnam speciem ad cognitionem per aliā speciem: quia nō omnia intelligit per vnam speciem, propter quod alia, & alia successio est in eius intelligere.

Dub. III. Litteralis.

Vltorius forte dubitaret aliquis: quō rationalis creatura summum bonum intelligit, intelligendo amat: amando possidet, possidendo fruitur: ut Magister ait in littera. Dicendum, quod de necessitate intelligere Dei, vel visio aperta Dei, gignit amorem: amor autem ille gignit possessionem, possessio fruitionem. nam bonum apprehensum est motuum appetitus: illud ergo, quod apprehenditur sub ratione omnis boni: impossibile est non esse volitum ab appetitu. Ideo vult Aug. 12. de Trinit. quod omnes volunt esse beati: & nulli miseri. rationalis ergo creatura, quæ intelligit, vel aperte videt illud summum bonum: quia ibi non est nisi bonum, nec aliquo modo potest apprehendi sub opposita ratione boni: necesse est, quod ad ad huiusmodi apprehensionem voluntas feratur in illud: sicut amans in amatum, & volens in volitum. ergo ex apprehensione illius boni gignitur amor: ex amare autem hoc modo illud bonum gignitur habere, & possidere illud. nam ut vult comment. in 12. Meta. mouens, ut agens, est forma in anima: mouens, ut finis est forma in re extra, ut forma balnei apprehensa in anima mouet nos, ut velimus tanquam finem formam balnei in re extra. Sed hoc est, quia balneum habet aliam formam in anima, & aliam in re extra: & ideo alio modo mouet, ut est in anima: & alio modo, ut est in re extra. sed si balneum esset in anima: eadē forma esset mouens, ut agens, & ut finis. Si ergo intelligeremus balneum per ipsam rem existentem in anima: hoc modo intelligendo balneum amaretur balneum, & vellemus balneum: & ad talē amorem genitum ex tali intelligere, sequeretur habere balneum, & possidere balneum, quia si ipsa res esset in nobis, & intelligeretur per seipsam, voluntas ex tali apprehensione amaret rem; & per amorem vniret, & coniungeret se ipsi rei: cui se vnendo, & coniungendo ipsam rem haberet, & possideret. Et sic est in proposito. nam Deus hoc modo intelligitur per visionem apertam a creatura rationali, mouens intellectum eius: creatura ergo rationalis sic intelligēs Deum, quem apprehendit sub ratione summi boni: necesse est tali apprehensione existente, ut per voluntatem feratur in ipsum: sicut volens in volitum, & amans in amatum, & quia creatura rationalis in seipsa

Apprehen-
sum sub ra-
tione ois bo-
ni imposs.
est non esse
volitum.

To. 3. c. 1.

Com. 36.

Deus a bea-
tis quomo-
do intelli-
gitur.

A habet illud, in quod fertur per amorem: tale quid amare non est sine habere, & possidere. quando ergo videbimus Deum: non feremur per amorem in ipsum sicut apprehendendo balneum volumus balneum: quia balneum est aliquid extra nos: propter quod hoc modo nos intelligendo, & amando balneum, nō oportet, quod habeamus, vel possideamus balneum: sed hoc modo intelligendo, & amando Deum necesse est nos habere, & possidere Deum. bene ergo dictum est, quod ex tali intelligere oritur amor. Intelligere autē, & amare nō est sine habere, & possidere. habere autē, & possidere nō est sine frui, & delectari: nam ex coniunctione amati cum amato: & conuenientis cum conuenienti, de necessitate sequitur delectatio.

Dub. IIII. Litteralis.

B Vltorius forte dubitaret aliquis de eo, quod in littera dicitur, quod quia Deus bonus est, sumus. videtur autem hoc esse falsum. nam ex hoc videtur, quod bonitas Dei sit causa creaturarum, sed vel est causa sufficiens, vel non: non est autem dicendum, quod sit causa, insufficiens. ergo si est sufficiens, posita causa, ponetur effectus: & ad nō existere effectum: sequeretur non existere causam. Si ergo, quia bonus est, sumus: si non essemus, non esset bonus, quod falsum est.

Præterea videtur, quod quia Deus est, sumus. nam esse Dei est causa esse nostri: iuxta illud Comment. in 2. Meta. Vnum est per se ens, & per se verum: & omnia sunt entia per esse, & veritatem eius.

Com. 4.

Dicendum, quod Deus secundum, quod est ens, & secundum, quod habet esse, potest dici causa rerum efficiens. secundum autem, quod est bonus potest dici causa rerum finalis. nam finis, & bonum idē, & qui tollit finem, tollit omne bonum, ut alibi declaratur.

C Aduertendum tamen, quod habens apud se rationes rerum: dato, quod sit imple rationes, non est causa efficiens rerum per rationes illas, nisi prout se extendunt ad voluntatem, & prout per eas vult exire in opus. sic etiam apprehendens finem exit in opus: prout vult secundum illum finem agere. propter, quod patet qualiter verum sit: quod quia Deus est, sumus; & qualiter, quia bonus est, sumus. nam vnum magis potest referri ad causam efficiētem, de qua dicimus, quod omne agens agit, ut habet esse, aliud autem ad causam finalem: secundum, quod dicimus, quod finis, & bonum idē, qualiter autem Deus secundum suum esse sit rerum efficiēs, & ab esse Dei effectiue sit esse creaturarum, est per habitam manifestum. Quod vero dictum est: quia Deus bonus est; ideo sumus, assignatur causa finalis rerum. nam quia Deus bonus est, & quia vult suam bonitatem communicare creaturis: ideo suas creaturas produxit in esse. amor enim, quem habet Deus ad suam bonitatem, quæ est finis rerum, non dimisit ipsum esse sine germine, i. quin produceret germina creaturarum, ut potest patere ex Dio. 4. de di. no.

Dei esse, &
bonitas quo-
si: cū crea-
turarum.

D Quod vero obijcitur, vtrum bonitas Dei sit causa sufficiens, dicemus, quod in agentibus naturalibus non habentibus dominium suæ actionis, posita

Agens natu-
rale, & p
intellectum
quo differ-
rant.

sita causa sufficienti, & non impedita, sequitur effectus, sed in agentibus per intellectum: cuiusmodi est Deus: quantumcunque bonitas sua sit causa sufficientissima: posita tamen bonitate illa, non sequetur, quod ponatur effectus; nisi prout vult, & quando vult illam bonitatem communicare. Ratio autem secunda soluta est per iam dicta: patuit, n. quomodo quia Deus est, sumus: & quomodo, quia bonus est, sumus.

Dub. V. Litteralis.

Uterius autem, quia intellectus hominis non quiescit: videtur omnino dicendum, quod quia bonus est, boni sumus: & quia est, sumus, & quia pulcher est; pulchri sumus, & sic de alijs, cuius contrarium habetur in littera, ubi dicitur: quia bonus est, sumus; Dicemus, quod, ut diximus, id est esse rei, & perfectio rei: propter quod idem est ens, & bonum. Iuxta illud Aug. 1. de doctr. christia, in quantum sumus, boni sumus. Et Philosophus 1. Ethic. inquit, quod bonum dicitur æqualiter enti. esse ergo potest considerari, vel secundum, quod facit rem in actu, & hoc modo sumitur esse sub ratione, qua esse, vel secundum quod est quædam perfectio bona, & desiderabilis, & sic esse innuit rationem boni. quod ergo à pulchritudine Creatoris sit pulchritudo in creatura: à fortitudine fortitudo, & sic de alijs: hoc potest dicere & causam efficientem, & formalem, exemplarem, & finalem. Intelligemus enim, quod Deus sit quoddam esse simplex, in quo reservatur omne esse: id omne sapiens esse, forte esse, & cætera talia, non sunt nisi quædam explanationes illius esse. & quia non possumus illud esse intelligere secundum pelagum sue infinitatis, explicamus ipsum secundum huiusmodi perfectiones, quæ veriori modo sunt in illo esse, quam in nostro esse, sic etiam Deus est bonum omnis boni: ideo pulchritudo, & sapientia nostra, quæ sunt bona: sunt expressiones illius infiniti pelagi bonitatis. nec est inconueniens, quod eadem sint explanationes esse Dei, & bonitatis eius, sufficit enim, quod hoc sit solum secundum aliam, & aliam rationem: cum secundum rem sit idem ens, & bonum. Deus ergo apprehendendo suum esse, quia illud esse, est omne esse: apprehendit esse pulchrum: esse forte: esse sapiens, & apprehendit quodlibet esse: sic etiam apprehendendo suam bonitatem, quia illud bonum est omne bonum, apprehendit pulchritudinem, & fortitudinem, & quicquid habet rationem bonitatis: & ut ergo ista sunt quædam actualitates, & quædam explanationes diuini esse: sic pertinent ad causam efficientem: prout vero ipse est ista esse intellectualiter, & istæ rationes essendi sunt in eodem modo intelligibili: sic pertinent ad causam formalem exemplarem rerum, sed prout sunt quædam perfectiones, & bonitates, quas Deus amans, & diligens vult eas communicare creaturis: sic pertinent ad causam finalem rerum, quia vero finis mouet agentem, & facit efficientem, & finis est causa causarum: ideo quæ attribuimus Deo, ut mouet, ut agens: possumus ei

A attribuere, ut mouet, ut finis, quia motio agentis est ex motione finis. nam secundum nostrum modum intelligendi prius intelligimus, quod Deus apprehendit bonitatem suam, quam amando vult communicare rebus: & postea intelligimus, quod ex hoc procedat in opus, & producat res in esse. producere ergo res in esse: potest attribui bonitati Dei, ut est per habita manifestum, & quia sic est: bene dictum est: quia Deus bonus est, ideo sumus. quia propter bonitatem suam, quam vult communicare rebus, res produxit in esse.

Dub. VI. Litteralis.

Uterius forte dubitaret aliquis: quid nam sit magis propriè dictum: an quia Deus est, boni sumus: an quia Deus bonus est, sumus. Videtur enim, quod eodem modo se habeat hoc, & illud. Arguemus enim sic: Sicut esse Dei ad esse nostrum: sic bonitas Dei ad bonitatem nostram. ergo permutatim: sicut esse Dei ad bonum nostrum, sic bonitas Dei ad esse nostrum: ergo æquè propriè dictum est: quia Deus est, boni sumus: sicut, quia bonus est, sumus. Dicendum, quod huiusmodi perfectiones, sicut fortitudo, pulchritudo, &c. patet quomodo sunt expressiones diuini esse, & diuini boni. & patet aliquo modo qualiter pertineant ad rationem causæ efficientis, & formalis exemplaris, & finalis. Sed ad maiorem declarationem veritatis: declarare volumus quomodo hæc aliter sunt attributa, & aliter rationes agendi, & creandi. Dicemus enim, quod sicut omne esse deficit à diuino esse: sic omnis pulchritudo deficit à diuina pulchritudine: & omnis fortitudo à diuina fortitudine: & sic de alijs perfectionibus. nam diuinum esse nihil est aliud, quam quoddam infinitum pelagus omnium perfectionum. & sicut non omnia entia deficiunt eodem modo ab illo esse, & per consequens non omnia imitantur eodem modo illud esse: sed quot sunt entia, & quot res sunt, tot sunt modi imitandi: sic non omnes fortitudines deficiunt eodem modo ab illa fortitudine: nec omnes eodem modo imitantur illam, sed quot sunt talia, tot sunt modi imitandi. sicut ergo esse Dei prout est hoc modo imitabilis ab hac creatura, i. est idea huius creature, & idea illius, prout est imitabilis hoc modo à creatura illa: sic fortitudo, & pulchritudo, & talia: quia non sunt nisi quædam expressiones illius esse: prout est hoc modo imitabilis ab hac pulchritudine, erunt rationes producendi hanc pulchritudinem, vel hanc fortitudinem, & sic de alijs. Fortitudo ergo, & pulchritudo, & cætera talia: dupliciter possunt considerari: vel, ut sunt perfectiones simpliciter, vel, ut dicunt respectum ad creaturam, & ut sunt propriæ rationes perfectionum creaturarum. Primo modo magis pertinent ad rationem attributorum, sed secundo modo magis ad rationem idearum: ideo in attributis diuinis instruit nos Dio, reducere ad proprietatem: remouendo modum existendi in creaturis, ut dicamus: creatura est pulchra. & quia hoc est perfectionis simpliciter: ideo, & Deus est pulcher: sed non est illo modo pulcher, quod est

Ens, & bonum idem.

Tomo 3.

Cap. 32.

Deus est et efficiens, exemplaris, & finalis totum.

* Attributa sola in Deo trifaria considerari possunt: vel ut pertinent ad causam efficientem, vel formalem, vel finalem.

Tom 04.
Idez om-
niū i Deo.

est creatura. Sed in rationibus idealibus nō oportet sic remouere: in Deo enim est idea perfectionis rei, & idea creaturę propria cuilibet creaturę, quia omnia proprijs sunt condita rationibus, vt dicit August. 83. q. quęstione de ideis, & inde est quodd omnium, quę sunt in creatura; dicimus esse rationes in Deo: sed non omnia, quę sunt in creatura, nec omnes perfectiones creaturę attribuiamus Deo: sed sola illa, quę dicunt perfectiones simpliciter. licet enim esse lapidem, & esse muscam, sit esse quoddam ens, & per consequens dicat quandam perfectionem: tamē quia non dicunt perfectionem simpliciter: non concedimus, quodd Deus sit lapis, vel musca: nisi forte metaphoricę, quia forte aliquando vilia per metaphoram transferuntur ad Deum: concedimus tamen, quodd Deus habet ideam lapidis, & muscę, & cuiuslibet creaturę: ex quo patere potest, quodd aliter Deus secundum suum esse est causa efficiens rerum, & aliter secundum suam bonitatem est causa finalis rerum. nam secundum suum esse est causa efficiens rerum, prout illud esse est propria ratio cuiuslibet esse rei: sed secundum suam bonitatem est causa finalis rerum: prout illa bonitas est infinitum pelagus bonitatis. apprehendendo enim Deus suam bonitatē, quę est infinita, vult eam communicare creaturis: ideo dicitur in littera, quia summē est bonus: vult suę bonitatis alios participes facere: ad illud enim bonum, quod est infinitum bonum, & vt est infinitum bonum tanquām ad finē ordinatur omne particulare bonum. Aliter enim finis est ratio agendi, & aliter idea. finis enim est ratio agendi mouendo agens: idea vero prout est proprium exemplar effectus, & quia quanto magis est bonum, tātō magis mouet: dicimus, quodd amor infinite bonitatis mouit Deum ad producendum creaturas, & non permisit eum esse sine germine: sed secundum propriam ideam cuiuslibet creaturę produxit, quamlibet creaturam.

Dupliciter ergo secundū hoc soluemus quęsitum. quia si Deus secundum, quod habet esse: sic habet efficere, & agere: secundum quodd est bonus, sic est rerum finis. quia ea, quę sunt efficientis magis attribuūtur fini, quām econuerso. quia finis dicitur esse causa causarum: magis propriē dictum est: quia Deus bonus est, sumus; quām quia est, boni sumus. Est autem, & alia ratio. quia ea, quę sunt ex parte efficientis: oportet, quodd dicant propriam, & determinatam rationem. & ideo efficienter, vel formaliter exemplariter: à bonitate bonitas; ab entitate entitas: à fortitudine fortitudo: ab esse Dei, vt est propria ratio huius esse, vel illius esse: est hoc, vel illud esse. nec differt, vt Deus est causa efficiens, & vt est forma exemplaris cuiuslibet rei: nisi, vt est habens propriam rationem, & vt est propria ratio omnis rei: vel Deus est efficiens ex ipsa actione, & est forma ex modo agendi, quia est agens à proposito, & per intellectum. Sed ad quęstionem propositam de fine, dicamus,

A quodd semper ex fine sumitur agere simpliciter: ex forma modus agendi: vt quare ignis agit propter finem? quia vult similitudinem suam inducere in materia. Sed quare agit hoc modo, vt quia agit calefaciendo, & non infrigidando: hoc est propter formam, quia habet in se formam caloris, & non formam frigidi. Quare ergo Deus produxit mundum? propter bonitatem suam. Sed quare produxit hoc, & illud? quia habet ideam huius, & illius. quia ergo finis est appetibilis in infinitum: quanto magis habet rationem boni: magis habet rationem finis. In assignando ergo causam finalem huius rei: assignabimus infinitam bonitatem Dei. vt quia bonus est: sumus fortes, sumus pulchri, & omnia sumus. sed in assignando causam exemplarem, assignabimus causam propriam cuiuslibet rei. vt quia fortis est: fortes sumus. quia pulcher: pulchri, & sic de alijs. In efficiendo ergo infinitas Dei induit modum diuersarum expressionum, sed in essendo finem: omnes huiusmodi expressiones vniuntur in infinito pelago bonitatis Dei. vt infinitum esse Dei est causa efficiens rerum: prout est propria ratio huius rei, & illius. Sed omnis pulchritudo tēdit in pulchritudinem Dei: tanquām in finem, & fortitudo in fortitudinem: prout omnia ista referuntur in infinita bonitate Dei. Et vt loquamur clarius: Deus diligens fortitudinem suam, voluit eam creaturis communicare. & diligens suam pulchritudinem, voluit ipsam communicare: omnia ista mouerunt Deum ad communicandum: prout continentur in infinita bonitate Dei. nam bonum quanto maius, & magis infinitum: magis mouet: vel magis est sufficiens ad mouendum efficiens, quanto magis est propria ratio: magis est sufficiens ad agendum: ideo Deus est sufficientissimus ad agendum: nec indiget aliquo alio, quia habet in se omnium proprias rationes. nam quicquid habet in se propriam rationem efficiendi aliquid: si non habet illam ab alio, potest illud efficere sine alio. sed si haberet rationem communem efficiendi aliquid, & non haberet propriam: dato, quodd huiusmodi rationem non haberet ab alio: non posset illud efficere sine alio. non ergo ita propriē dictum est: quia Deus est, boni sumus: quia aut intendis assignare causam finalem, aut efficientem, aut formalem. Non finalem, quia esse non habet rationem finis sub ratione, qua esse, sed sub ratione, qua bonum. Si efficientem, vel formalem exemplarem: est proprius assignare propriam. vt quia est sapiens, sapientes sumus. quia pulcher, pulchri, & sic de conditionibus alijs, quę quomodo sunt aliter ratio agendi, & aliter attributa, superius est expressum. sed ex parte finis non sic: nam ipsum infinitum bonum mouit Deum, vt suam bonitatem communicaret creaturę per partes, eodem modo, quo poterant eam creaturę recipere: ex ipsa ergo infinita bonitate Dei, assignabitur causa finalis.

Agere sumitur ex fine, modus vero agendi ex forma.

Deus cur produxit mundum, & hoc, & illud in mundo.

Quod vero obijcitur, quòd sicut se habet esse Dei ad esse nostrum, sic bonitas Dei ad bonitatem nostram: patet, quòd non est omnino simile de esse respectu esse, & de bonitate respectu bonitatis, quia esse sub ratione, qua esse; non est finis: sed bonum sub ratione, qua bonum, est finis: ideo ex bonitate tanquam ex fine magis possumus assignare causam omnium generaliter, & specialiter, quam ex esse.

Dub. VII. Litteralis.

Augu. l. 1.
de doctrina
chr. c. 32.

Cor. 14.

* Ens quot
modis su-
atur.

Bonum est
vnuquodq;
participati-
ue, vt bonu
dicit perfe-
ctiones su-
peradditas.
Solutio. De
est bonus
per essen-
tia, & cur.

Vterius fortè dubitaret aliquis de eo, quod dicitur in littera, & sumptum est ab August. q inquantum sumus: boni sumus. Contra: si inquantum sumus, boni sumus: ergo sumus boni essentialiter, quod falsum est, quia solus Deus est bonus per naturam, & essentialiter. Dicendum, q bonum dicitur equaliter enti. Sicut ergo loquimur de ente: sic debemus loqui de bono, quæstio. n. de ente, vt vult Commen. in 5. Meta. vno modo pertinet ad quæstionem de genere. alio modo ad quæstionem de accidente. Dicimus enim aliquando, quòd omne ens est ens per essentiam suam: aliquando autem dicimus, quòd solus Deus est per se ens, & per essentiam suam: omnia autem alia sunt entia per participationem, quorum vtrumque verum est: aliter tamen, & aliter. nam & ens vno modo dicitur figuræ prædicamentorum, & qualibet res non est per se in genere nisi per essentiam suam: ideo hoc modo quæstio de ente pertinet ad quæstionem de genere, & vnumquodque est ens per essentiam suam. Alio modo dicitur aliquid esse ens, quia est existens, quod non potest ei competere nisi per esse superadditum suæ essentia. & sic accipiendo large accidens: prout omne, quod est superadditum essentia habet quædam modum accidentalem: sic quæstio de ente pertinet ad quæstionem de accidente: non, quòd esse sit propriè accidens, sed quia habet quendam modum accidentalem. Sic dicemus & de bonitate. Nā vt bonum dicit ipsum ens, quod diuiditur in figuras prædicamentorum, sic vnumquodque est bonum per essentiam suam. Si vero bonum dicat esse, & perfectiones superadditas: sic vnumquodque est bonum per participationem. Hoc ergo modo solus Deus est bonus per essentiam suam, quia in solo Deo sufficit, essentia suam ad omne esse, & ad omnem bonitatem habere: ita, quòd sua essentia est suum esse, & est omne esse, & omnis perfectio: alia autem non sunt bona per essentiam suam: non, q essentia eorum nō sit aliquod bonum: quia quicquid est aliquod ens, est aliquod bonum. sed quia essentia eorum non sufficit ad perfectionem bonitatis eorum. essentia enim creaturarum non solum nō sufficit ad perfectionem bonitatis infinitæ, sicut sufficit essentia Dei, sed etiam non sufficit ad perfectionem bonitatis, quam potest habere creatura, sed oportet ad perfectā bonitatem, quam potest habere quod-

A libet ens creatum superaddi aliquid super essentia suā: ppter qd quodlibet ens creatū est participatiue bonū. licet ergo quodlibet ens creatū, inquantum est, bonum sit; nihil tamen tale est perfectè bonum secundum bonitatem, quam habere potest, nisi aliquid aliud participet super id, quod est. propter quod patet solutio ad obiectum.

Vel possumus dicere, q malum non est nisi priuatio, & dicit quoddam non esse: bonum autem dicit quid positium, & dicit esse. propter quod quodlibet esse est quædam perfectio, & quædam bonitas. & quia ex quolibet esse possumus arguere aliquam perfectionem, & bonitatem: ideo omne, quod est, inquantum est, bonū est. est enim vnum esse nobilius, quam aliud: vt nobilius est esse calidum, quam esse frigidum: omne tamen esse est quoddam bonum: licet nō sit summum bonum. propter quod omne, qd est, prout est, bonum est.

DIST. II.**De tempore, & loco creationis Angelorum.**

DE ANGELICA
ITAQUE NATURA &c. Postquam Magister determinauit de creaturis in gñali, in pate ista, vt dicebatur determinat de ipsis, in speciali. Circa quod tria facit:

secundum, quòd creatura tripliciter diuiditur: videlicet in purè spiritualementem: in purè corporalem, & ex vtriusque compositam. Primo ergo determinat de purè spirituali, sine de angelis. Secundo de purè corporali. Tercio de composita ex vtriusque, s. de homine. Secunda ibi: [*Hec de Angelicæ naturæ conditione dicta sufficiat.*] In principio duodecimæ distinctionis. Tertia ibi: [*His excursis, quod supra de hominis creatione promissimus.*] In principio decimæ sextæ distinctionis. Circa primum duo facit: quia primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de intento ibi: [*Quædam auctoritates.*] Dicit ergo: [*De Angelica itaque natura hæc primo consideranda sunt: quando creatura fuerit, & vbi, & qualis facta, dum primo consideretur: Deinde qualis effecta, ex auersione quorundam, & conuersione. Considerandum est quoque de excellentia, & ordinibus, & de donis eorum, & de officiis, & de nominibus, & de alijs ad hoc pertinentibus. Nam ex diuersitate ordinum, & Hierarchiarum, sumitur diuersitas & nominum, & officiorum, & plurium aliorum.*]

Deinde